Açtığımız Büyük Anket

1 — "İkinci Yeni,, diyorlar, bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

2 — Bugün ikinci yeni akımı bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor. Her ölçüye göre belli bir seviyenin örnekleri var. Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğrulacaktır ?

3 — Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin olamıyorlar, açıklar mısınız ?

NOT: Birinci soru bazı şairlere size diye sormuşlar

Hazırlayan: FAHİR AKSOY

METİN ELOĞLU

1 — Bu samur hırkayı üstüne alıp, övünen bir ozana raslamadım daha. Bu ilkesiz, gerçeksiz akımın belli başlı savunucuları, örnekçileri de yok. Yani öksüz bir akım — daha doğrusu adlandırma — bu.. Ama, şiirimizin sürekli bir değişim, gelişimin içinde olduğu, kanıksanmış düzenlerden, öğelerden kaçınırken, tadılası, denenesi değerler de sunduğu ortada..

2 — Şiir, şairanelikten hep yaka silkmiş. Kimi konular, biçimler, sözcükler giderek aşınıyor; dürtmez, uyartmaz bir olağanlıkta konaklıyor. Uğraşına gerçekten tutkusu, saygısı olan ozan da huylanıyor bu kalem efendiliğinden..

'Yüz yıldanberi edebiyatta sorumsuzluk geleneksleşiyor." diye bir sözü var Sartre'ın. Bizde, roman, hikâye dallarında pek görünüşü çıkmadı bu tutumun. Ama şiirimizde ulusal bir nitelik, bir güç ekleme kaygısını değil de; Batı'lı durumlardan, gerçeklerden yararlanıvermeyi yeğlenlerimiz çoğunlukta. Yani, yenilik gereksinmelerimizi yatıştırmak bakımından, pek dara düşeceğimizi sanmıyorum .

3 — Bizde salt bu işi görev edinmiş yazarlar pek yok. Bir beğeniyi, bir düşünüyü, bir övgü ya da yergiyi gereğince tuttur - muyorlar, gündeş sorunlarımızüstüne sürekli eğilmiyorlar. Eh, bu gidişatta da gerek sanatçıların, gerek okuyucuların ilgisi, güveni tavsiyor elbette!

OKUYUCULARA SORUYORUZ

Son yıllarda dergilerde ve yayımlanan kitaplarda Türk şiiri yeni bir yöne doğru yönelmiş görünüyor. "İkinci Yeni,, adıyla adlandırılan bu akım üzerine yazarlar arasında açtığımız anket yeni bir soruyu daha ortaya atmış oluyor: Bu "İkinci Yeni,, akımı içine hangi şairler girmektedir? Bu akım içinde bulunduğunu sandığımız şairler bile bazan bunu kabul etmez görünüyorlar. Şimdi biz, yazarlar arasında açtığımız anket e paralel olarak okuyucularımız arasında yeni bir anket başlıyoruz: hangi şairler bu akım içinde yer alıyor ? Gelecek cevapları sırasiyle yayınlayacağız .

ATTİLÂ İLHAN

1, 2 — "İkinci Yeni" serüveni konusundaki düşüncelerimi bir kaç yere yazmıştım. Kısaca özetliyeyim. Bence sorunun iki yönden ele alınmasında fayda vardır:

a. Nesnel koşullar yönünden: "Garip" üçlemesinin getirdiği şiir tutumu; aşağı yukarı, biçimi dav ranışlarla özcü hattâ toplumcu şiirler vermiye kalkıştığından bir yerde çıkmaza girmişti. Bu çıkmazı, 53 lerden itibaren baş kaldıran özcü ve imgesel şiir tutumuysa hem çeşitli bileşim ve yenilik olanakları getiriyor, hem de Türk şiir geleneğinde yadırgamıyacak bir haika olabilecek gibi görünüyordu. Yalnız bu şiir tutumu gerek kuruluşu, gerekse yapısı ve tabiatı bakımından iyice özcü, toplumsal ve gerçekçi bir şiirdi. Dahası da var: İmge temeline yaslanan şiir yöntemi ancak toplumsal hiç değilse özsel olarak uygulanırsa başrılı estetik bileşimlere elverişliydi. Oysa ikinci yeni serüvencilerinin böyle toplumsal ve gerçekçi davran(şlara ne niyetleri vardı. ne de cesaretleri! Olmayınca yöntemi özünden boşaltıp "boşa çalıştırmayı" denediler. Bu da ister istemez, tepe takla edilmiş bir biçimciliği, bir "tasannua" getirdi onları. İkinci Yeni Çıkmazı bu idi ve "Garip" çilerin çıkmazının tam tersi denebilirdi. "Garip" çiler "Kelâm sanatı" kafasıyla özcü şiire gitmiye kalkışmış; kısa bir deneme, birkaç rastlantı iyi şiirden sonra ışıltılarını kaybetmişlerdi; ikinci yeniyse tersini denedi bunun, özcü hattâ toplumsal bir şiir tutumuyla biçimcilik yapmak istedi: yanıldı.

b. Öznel koşullar yönünden: Bu kadar rahat yanıldı deyişim boşuna değil. "Dost" un yılsonu sayısında Turgut Uyarın bir nevi günah çıkarmasını okuduk. Meğerse "kelimeye bu kadar yüklenmek şiirimiz için tehlikeli bir alâka sayılabilirmiş" ..bazı ozanlarımızın birim olarak kelimeye, bir yaşantıya bağlı olmıyan görüntülere fazlaca yaslanmaların dan ötürü, şiirlerini korkulu bir oyun durumuna, bir büyük boşluğun kıyısına getirdiklerini "görmüşüz".. anlamsızlık sorunu, anlam yararına çözülmüş" ve en güzeli de, "şiirimizin — ikinci yeni içinde de — asıl büyük yönelimi insanî özlere doğruymuş" (Efendim neymiş: insanî özlere doğruymuş.) Aslında bunlar ikinci yeninin şiirin kapısından kovduğu ilkeleri penceresinden içeriye almabir şeyler keşfettiklerini sanıyorlar. Oysa ulaşa ulaşa şu demek değil midir? Yavaş yavaş yeni gerçeklere ulaştıklarını belki bilinç çağına varacaklardır. O çağın şiiri de bu ülkede yıllardır yapılıyor. Hangi şiir, yâni: toplumsal ve beşerî özleri onlara en uygun gelen imgelerle deyimliyen: bu işi yaparken de, nesnel koşullar içinde öznel estetik bileşimlere ulaşmayı amaç edinen şiir. İşte böyle, bu serüven de bütün masal serüvenleri gibi bitecek: az gittiler, uz gittiler..

3 — İçlerinden birkaçı hariç öbürlerinin hemen hepsi kötü ve eksik sanatçılardır da ondan.

NEVZAT ÜSTÜN

1 — "İkinci Yeni" bana göre bir çeşit toplumun dışına çıkmak demek oluyor. Toplum meselelerinden, insanın dış uğraşılarından sanatı ayırmak, içe dönmek. İçsel bireyciliğin yeni bir tepkisiyle karşı karşıyayız. Bütün davranışlariyle yalnız kalan insanın şiirini vermek. Biçiminde yenilikten çok bir şaşırtmaca, mısra yapısında bir bakıma düzensizliğin düzenini kurma çabası. Bütün bunlar var. Dadaizm gibi ikinci yeni de var. Ama, bu akımın olumlu olup olmadığı, şiir davranışı olarak gerekli olanı yapıp yapmadığı, aykırı bir konu. Kimisine göre anlamsızlığa varmak bu şiirin ereği. Anlamsızlık yoktur. Anlamsızlık bir başka anlamda, anlama varmaktır. Üstelik bu akımın şairleri kendi savunularını, düşünülerini ortaya çıkaracak bir şey getirmediler. Nihilizm diyebileceğim bir tutkunun kölesi olmaktan öteye geçemediler.

2 — "Şiirimizin gidişi bundan sonra nereye doğru olacaktır?" Güç bir soru bu. Kendi şiirimin geleceği üstüne söz söylemek daha kolayıma gelirdi. Öyle sanıyorum ki şiirin gelecekteki yönü birinci yeninin salt toplumca yönü ile bugünkü akımın içsel bireyciliğini kendinde toplıyan daha bir yeni akım olacak. Bu yılgınlık, bitiklik, yalnızlık, korku çağı bir yerde olumlu bir çevreye bakışın içine girecek. Çağımızın insanı kendinden ayrılamadığı gibi çevresinden de ayrılamaz. Bilim şairin hayal gücüne yaklaştı. Bundan böyle madde ile şiirin arasındaki bağlar daha sıkı olacak Doğalla doğal üstünün kesiştiği yerleri görmek insanlık için uzak değil. Git gide şiir çevresine daha etkin bir duruma giriyor yakın bir gelecekte gerek sinemanın, gerekse tiyatronun şiir olarak insanla konuşacağını sanmak benim için erişilmez bir hayal değil.

3 — Etkin olmak, var olmakla, güç düşünü sahibi olmakla başlar. Etkin olmak çoğu zaman doğru olmak demek de değildir Zorlu olmak demektir. Kendine, konuştuğu her kelimeye inanmak demektir Alın eleştirmecilerimizin çoğunu elinize, belirli bir düşünü göremezsiniz. Kiminin yazısı ya alay, ya da şaka ile sonuçlanır. Bu bir güçsüzlük ilkel zekâ yöntemidir. Kimi eleştirmeekten çok eleştirmen olmanın mutluluğu için dedir. Yapıtı yoktur. Düzeni bir uğraşısı yoktur. Kişisel duyguların etkisi altında çokaz kalırlar Bilgilidirler, parlak zekâları vardır. Dar çevrelerinin etkisinden dışarı çıkamazlar. Önemli kişilerdir, yalnız olumlu yönleri azdır Bir sanatçıyı üne kavuşturacak güçleri olmadığından, bunun tersini de yapamazlar. Kendilerini çok severim. Değer veririm yazdıklarına, okurum. Olmasalar olmazdı

●

ANKETİMİZ GELECEK SAYIDA DEVAM EDECEK

İKİNCİ YENİ VE ELEŞTİRMECİLER

TURGUT UYAR

1 — Bilmem ne diyeyim? İkinci yeni, bir bakıma bir çeşit emrivaki haline geldi. Bana kalırsa, bir akım, bir anlayış içinde sayılmak, hattâ bulunmak, bir şaire ne bir şey ekler, ne de bir şeyler eksiltir ondan. Örneğin Orhan Seyfi'nin "Hececiler", Yaşar Nabi'nin "Yedi Meş'aleciler" içinde sayılması onların birer şair olarak kimliklerini değiştirebilir mi? Orhan Veli akımı içinde sayılan nice şairlerin, anlayış bakımından Servetifünun şiirinden büyük farkları olmadığını gördük. Bu çeşit sınıflamalar pek pek, bir şairin zaman bakımından yerini saptamıya ve ancak şematik düşünebilen bazı rahatına düşkün kişilerin işlerini kolaylaştırmaya yarar. Bırakın İkinci Yeniyi, çok daha disiplinli, daha kurallı, manifestolu akımlara katılmış şairler bile ancak kişilikleri ölçüsünde vardılar, kişilikleriyle yaşarlar. Yoksa bir okul'a katılmış olmakla değil.

Bu konuda şöyle bir şey de söylenebilir; "...Azap bu! (Sükût). Evet, ben gittikçe, meselenin ne eski, ne de yeni şekilde olduğuna kanaat getiriyorum. İnsan hiçbir şekli düşünmeden yazar. Yazar; çünkü bu, ruhundan serbestçe akar. — A. Çehov, Martı. Perde IV. Treplev'in monoloğundan."

Bununla birlikte, bu konudaki asıl düşüncem, İkinci Yeni'nin tarifine bağlıdır. Bana İkinci Yeni diyenlerin, İkinci Yeni'yi nasıl anladıklarını bilmek isterdim. Çünkü birkaç ikinci yeni tarifinin, bu bulunduğunu farketmişsinizdir.

2 — Gerçi her yenilik, başlamasiyle birlikte yenilik olmaktan çıkar. Onun gelişmesi ancak bir başka yeni'de izlenebilir. Şiir, yukarda da söylemek istediğim gibi, yeniliklere değil kişiliklere bağlıdır daha çok. Demek istediğim, İkinci Yeni, büyük bir parçasıyla, çıkışında bile "Yenilik" değildi. Kötü şairlerin elinde yozlaşan bir akımı, bir şiiri, bir geleneği kurtarmaktı sadece. Bunun için de, bir bakıma, onun verilerini yadsımaktan başka çıkar yol yoktu. Bizleri bu konuda şaşırtan, yanıltan İkinci Yeni'nin başlangıcında — ki o zorunlu ortak yönler dolu. O pek ilkel benzerlikler. İlkin hep bir boyadanmış gibi gözüken şairler bugün nerelere vardılar, birbirlerinden ne kadar uzaklara düştüler gördük. İkinci Yenici'lerin tek ve en esaslı benzerlikleri, birleştikleri tek nokta, yeni bir şiir gereksinmesiyle şiire haysiyetini, gücünü kazandırmak, tazelemekti onu. Eski şiirin ustaları bir çeşit tekrara düşmüşlerdi. Onların getirdiği ve kabul ettirdiği kalıplar şaşılacak bir kolaylık ve bollukla şiir piyasasını tutmuştu.

Ayrıca bu kuşak bir yenileşmeye gitmeye zorunluydu. Çeşitli o laylarını çeşitli etkilerin biçimlendirliği daha karmaşık bir yaşamayı duyuyorlardı artık. Denebilirse, 1940 kuşağı, yalnkat bile olsa savaş'ın şiirini yapmıştı. 1946 dan bu yana, bir savaş sonu psikolojisi bütün belirtileri, bütün ögeleriyle davranışlarımıza hâkim olmuş ve bir bakarsanız sürekli bile göstermeye başlamıştı. Bu yaşamaya eski bir şiirin verileri, imkânlarıyla yanaşılamazdı artık. Şiirimizdeki bu değişmeyi, yenileşmeyi, yüzeyde, zoraki bir değişme, bedavadan ün kazanma yolunda girişilmiş bir gariplik hareketi sayanlar veya böyle saymak ta çıkarları olanlar her zaman yanıldılar.

Böylece şiir, edebiyatımızda belki de ilk defa, sadece bir dil meselesi değil, bir yaşama, bir düşünce meselesi olarak düşünülmeye başlanıyordu. Bugünün şiirine dikkatle bakacak bir göz, bütün iddiaların tersine onda, baskın değerin, ögenin dil değil, us olduğunu görecektir. Ama bu arada şiirin birtakım tehlikelerle, hem de önemli tehlikelerle karşı karşıya olmadığı söylenemez.

Şimdi işi böyle tutarsak, yalnız İkinci Yeni'nin değil, hiçbir yeni'nin eskimediği söylenebilir. Aslına bakarsanız bu iş tamamiyle şaire, yani insan güçleri ne bağlı birşeydir. Güçlü bir şair, bize Orhan Veli şiirinin bile eskimediğini kabul ettirebilir birgün. İşte batıda, resimde bir Bernard Buffet, bizde de bir Yahya Kemal; hemen hemen bir yüzyıl sonra divan şiirini dirilten adam.

Bir yerde dediğinizi kabul edelim: İkinci Yeni bir yenilik olmaktan çıkmış olsun artık "Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyecek lerine göre" elbet başlarının çaresine bakarlar. Şiirin gidişini şimdiden kestirmek mümkün mü? Galiba bir bakıma "iyi şair", "büyük şiir" bu gidişi kestiren, sezen yahut daha doğrusu hazırlayan adam demektir. Ama gene de belli olmaz. Bir gün bir şair çıkar, bütün sezgileri yalanlar, bütün suyunda gidişi, bütün geleneği dağıtır, yeni bir yön, yeni bir hava getirir şiire.

Bu iş hiç kestirilemez ya, eğer pek merak ediyorsanız, size bu konuda pek yetkili birinin, Mehmet Kaplan'ın bir yorumunu bildireyim. Bakın, M. Kaplan, Tanzimattan bu yana bütün şiirimizi iyice incelemiş. Bakmış ki şiirimiz, bir muhtevâ, bir şekil, bir de muhtevâ — şekil bileşimi periyodu gösteriyor Bu periyod'un son devri, Ahmet Hamdi, Ahmet Muhasip, Cahit Sıtkı'nın başarılı muhtevâ - şekil bileşimi ile kapanıyor. Yani buna göre, 1940 muhtevâcı, ikinci yeni şekilci bir şiirdir. Gelecekteki şiirimiz bir muhtevâ - şekil bileşimi olacaktır. İster inan ister inanma. Bir yenilik yapmayı düşünenler bu tarihî gerçeği unutmamalıdırlar!

3 — Ben hiç de sizin gibi düşünmüyorum. Etkin olabilen bir çok eleştirmenimiz var. Hem belki de, eleştirmenin yurdu batıda olduğundan daha çok. Eleştirme yazılarıyla. yeni düpedüz eleştirmecilik yaparak edebiyatımızı etkileyen eleştirmeciler yanında, doğrudan doğruya eleştirme yapmadığı halde, edebiyatımıza yön veren eleştirmecilerimiz de var. Editörler. Dergilerine gelen şiirleri hikâyeleri seçip yayımlamakla, böylece beğenilerini, anlayışlarını göstermekle bir çeşit eleştirmecilik de yapmış olmuyorlar mı? Dolayısıyla bile olsa. Üstelik bu seçme - yayımlama eleştirmesi, en bilgili, en korkutucu eleştirmecilerimizin eleştirmelerinden daha etkili olmuyor mu? Edebiyatımızın son yıllarda aldığı yönelişte editörlerimizin büyük payı var.

Ayrıca, ben eleştirmecilerin edebiyatın yönelişinde, gelişmesinde büyük payları olduğunu da sanmıyorum. Eleştirmeci bana kalırsa, tarihî misyonu düşünülünce, sanatçıdan çok, okuyucuya yönelen bir insandır. Sanatçıyı bazı bazı biraz üzer, korkutur, ama değiştiremez. En büyük görevi, sanat eserlerinin anlaşılıp yayılmasını, değer bulmasını sağlayacak, ortamı hazırlamasıdır. Bizim eleştirmecilerimiz de yapıyor bunu bana kalırsa.

İKİNCİ YENİ VE ELEŞTİRMECİLER

1 — "İkinci Yeni,, diyorlar, bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

2 — Bugün ikinci yeni akımı bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor. Her ölçüye göre belli bir seviyenin örnekleri var. Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğrulacaktır ?

3 — Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin olamıyorlar, açıklar mısınız ?

Hazırlayan: FAHİR AKSOY

ASIM BEZİRCİ

1 — "İkinci Yeni Şiir" üstüne düşündüklerimi bir eleştirimde uzun uzadıya açıklamıştım (Dost dergisi, 1.10.968). Oradaki düşüncelerime kısaca şunları da eklemeği gerekli buluyorum:

a) İkinci Yeni'nin ortaya çıkışına bir sürü etken (amil) gösterilebilir. Nitekim, şimdiye değin gösterildi de. Bunların en önemlisi, toplumumuzun geçirdiği bunalım (crise) olsa gerek. Bu yönden alınırsa, İkinci Yeni'ye bir çeşit "bunalım şiiri" demek yerinde olur. E. Cansever'in deyişiyle, "bozgunda bir çiçek"..

Bilindiği üzere, bunalım dönemlerinde — genellikle — değerler sarsılır, dayanışma azalır. Düzensizlik, güvensizlik, inançsızlık, umutsuzluk, baskı, kor ku artar. Anlamını yitirmiş bir ortamda kişi, giderek yabancılaşır, özünü gerçekleştiremez olur. Eylem yolu bulamıyan sanatçıyla çevresi arasındaki bağlar ya gevşer, ya da kopar. Toplumdan, gerçekten bir kaçış başlar. Bireycilik, sovutçuluk, biçimcilik, kötümserlik eğilimleri gelişir.

b) İkinci Yeni'nin oluşunda da — aşağı yukarı — aynı özellikler göze çarpıyor. İkinci Yeni de çokluk biçime dayanıyor. Çokluk özü önemsemiyor, özden (geniş anlamıyla, "birey - doğa - toplum" gerçeğinden, yaşamdan) uzaklaşıyor. Daha çok biçimle uğraşıyor. Bu uğraşının başlıca belirtileri şunlar oluyor:

1 — Anlamın, düşüncenin, olayın, konunun, öykünün çoğunca geriye itilmesi ya da atılması, 2 — Şiirin hemen hemen hep sözcüğe yaslanması. 3 — Usun, doğallığın, olağanın dışına çıkılması. 4 — Gerçeğin, özün soyutlanması, bozulması, değiştirilmesi. 5 — Dilde, anlatımda değiştirimlere, karıştırımlara gidilmesi, konuşma ve düzyazı dilinin aşılması. 6 — Bir şeyi anlatmak, doğrulamak, betimlemek (tasvir etmek) gibi işlemlerden çoğu kez kaçılması. 7 — Kapalılığa, güç anlaşılırlığa düşülmesi. 8 — Estetik birlik, bütünlük anlayışının pek umursanmaması. 9 — Türk şiirinin evrim çizgisiyle bağların koparılması. 10 — "Garip" çilerin savunduğu şiir ilkelerinden, "halkın beğenisini, halkın dilini bulmak" eğiliminden uzaklaşılması, vb...

Bu belirtileri "derece derece" yahut "parça parça" bütün İkinci Yeni Şairlerde bulabilirsiniz. Ama, bu belirtilerin hepsini kucaklıyan bir şiir var mı, olabilir mi? dive sorarsanız, "hayır!" derim. Nitekim. kimi şairler (Oktay Rıfat, Nihat Ziyalan, Özdemir Ince, Faruk Ergöktaş, Ömer Nida...) bu belirtileri biraz asırıca uygulıyorlar. Kimileri (İlhan Berk, Cemal Süreya Edip Cansever, Kemal Özer, Turgut Uyar, Ülkü Tamer...) daha ılımlı davranıyorlar; konuyu, anlamı, açıklığı, bütünlüğü, hattâ övküyü büsbütün atamıyorlar. Kimileri ise (Ece Ayhan) bu iki küme dışında kendilerine özgü bir kişiliği sürdürüyorlar. (Bu açıdan bakınca, Ece Ayhan'ı İkinci Yeni'nin en özgün - original - şairi olarak görüyorum.)

c) Elbette, insana çoğunca sırt çeviren, onun sorunlarına, acılarına, sevinçlerine çoğunca gözlerini kapıyan böyle içiboş, sorumsuz bir şiirin okurlarca anlaşılıp benimsenmesi güçtü. Kaldı ki, divan şiirimizden, Batı'daki denemelerden, "dadaisme, lettrisme, surrealisme" gibi geçmiş akımlardan sonra, bu şiire "yeni" denilmesi bile çok şu götürürdü. Ayrıca, bu şiire "İkinci Yeni" denilmesi de yersizdi. Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Nazım Hikmet, Orhan Veli'lerin şiirimizde yaptıkları yenilikler göz önünde tutulsa, İkinci Yeni'ye ancak "altıncı yeni" demek gerekirdi. İkinci Yeni'nin önemi, Garip'çilerinkinden ayrı bir şiir kurmak ise, bu, Attilâ İlhan ve F. Hüsnü Dağlarca gibi şairlerce zaten öteden beri yapılıyordu.

Dayandığı ilkelerin tutarsızlığından mı, yoksa aykırılığından mı nedir, bu şiirin yürütücüleri dahi İkinci Yeni sayılmaktan çekinir, utanır gibiydiler. Gerçi, İkinci Yen'yi savunan bir iki ses yükselmede değil, ama bunlar da güçlü bir oluşa yaraşır bir düzeye çıkamadı. İkinci Yeni'nin kökleşmesini, yayılmasını, bir "akım" niteliği kazanmasını sağlıyamadı. Öyle ki, az bir süre sonra yavaş yavaş insana, öze, somuta yönelişler başladı. (Cansever'in Petrol'ü buna bir örnek sayılabilir.)

Bu yönelişler, İkinci Yeni'nin de artık "eskime" dönemine girdiğini gösteriyordu. Hem de bu kadar kısa zamanda...

d) Öz yönünden taşıdığı olumsuzluğa karşılık İkinci Yeni, biçim yönünden yararlı oldu şairlerimize. I. Berk, E. Cansever, T. Uvar gibi kimselerin kendilerini yenilemelerine, birtakım anlatım olanakları kazanmalarına yardım etti. C. Süreva, K. Özer, E. Avhan gibi "şair çekirdekli" kimselerin ise tanınmasına yol açtı. Sözcük üzerine bunca yüklenme, dilin sınırlarını zorlama; değiştirimlerle, karıştırımlarla bunca oynama; soyutluğa, kapalılığa bunya yönelme şiirimize anlatım zenginlikleri, alışılmışın dışında deyiş açıları getirdi. Daha da önemlisi. O. Veli - O. Rıfat - M. Cevdet üçkeninin koyduğu "yasaklar" ı ciğnedi. Bir bakıma, şiiri kolaylaştırdı. Ama; bizi büyük şairlere kavuşturamadı.

Bundan ötürü, şiirimizin en önemli eksiği "büyük şair yokluğu" dur diyorum.

2 — İkinci sorunuzu biraz tuhaf buluyorum: "Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre..." diyorsunuz. (Cansever de buna benzer bir şey söylemişti.) Nereden çıkarıyorsunuz bunu? Sanatçılarımız neden yeniliksiz edemesin? Yeniliksiz eden sanatçılarımız yok mu sanki? İkinci Yeni'ye katılmıyan şairlerimizi sanatçı saymıyor musunuz yoksa ? Beş vüzvl yeniliksiz eden divan şairlerimize ne dersin?

"Şiirimizin gidişi bundan sonra nereye doğrulacak?" Bunu şimdiden kestirmek güç. Yalnız şöyle bir genelleme yapılabilir sanıyorum: Toplumdaki bunalım iyiye yönelirse ya da koşullar elverirse şairler çevreyle bağlarını yeniliyecekler. Bunun sonucu şiir, gittikçe insana yaklaşacak. İkinci Yeni deneyinden edinilen biçim olanaklarının özle birleşmesi şiirimize sağlam bir yol çizecek.

3 — "Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin olamıyorlar "

a) Sorunuzu iyi düzenliyeme - mişsiniz gibi geldi bana. "Etkin" sözcüğünü yerinde kullanmıyor - sunuz sanıyorum. "Etkin" yerine "etkili" demeniz gerekirdi. Çünkü "etkin" daha çok "actif, faal, fail' anlamına gelir (Türkçe Sözlük, s. 253, Felsefe Ve Gramer Terimleri, s. 40). Ayrıca soruşturmanızda hem "eleştirmeci", hem de "eleştirmen" sözcüğünü kullanmanız hoş değil. Bundan birini seçmelisiniz.

b) Eleştirmenlerimizin hiç etki yaratmadıkları sonucuna nasıl vardınız, bilemiyorum. Bunun için bütün okurların, sanatçıların, hattâ eleştirmenlerin sorgudan geçirilmesi, incelenmesi gerekir. Siz böyle bir sorgulama, araştırma yaptınız mı ? Yapdınızsa, bu toptancı, peşin yargıya nasıl ulaştınız?

c) Eleştirmenin ana ödevi, ele aldığı eseri çözümlemek ve değerlendirmektir. Bu ödevin yapılması okurla sanatçı arasında bir köprü kurulmasını sağlar; eski, çirkin eserlerle yeni, güzel eserlerin tanınmasına, anlaşılmasına yol açar.

Acaba eleştirmenlerimiz bu ödevlerini "yeterince" yapabiliyorlar mı? Yapamıyorlarsa, niçin? İşte, üzerinde durulacak asıl sorun budur.

Eleştirmenlerimizin bu ödevi yeterince yerine getirdikleri söylenemez. Çünkü: 1 — Geçmişten gelen sağlam, zengin bir "eleştiri kalıt (miras) ve geleneğimiz" yok. 2 — Batılı anlamda eleştiriciliğimiz yeni yeni kuruluyor. 3 — Çoğu yayımcılar, dergiciler eleştiriyi kısa deneme yahut tanıtma yazısı sınırları içinde kalmağa zorluyorlar; uzun, gerekçeli yazıları basmıyorlar. Bu, eleştiriciliğimizin gelişip serpilmesini önlüyor. 4 — Eleştirmenlik yorucu, kazançsız, masraflı, zaman yiyen bir iş. Eleştirmenin bütün gününü bu işe ayırması gerekir. Gelgelelim biz, çoğu eleştirmenler, zamanımızın arslan payını ekmek parası için tüketiyoruz. Varlıklı kişilerden eleştirmenliğe yanaşanlar ise yok denecek kadar az. 5 — Yayım -

(Sonu on dördüncüde)

İKİNCİ YENİ VE ELEŞTİRMECİLER

(On birinci sayfadan)

lanan eserlerin bolluğuna karşılık eleştirmenlerimizin sayısı devede kulak kalıyor. Bu yüzden birçok eserler eleştirilemiyor. 6 — Birçok okurlarımız olsun, sanatçılarımız olsun henüz bir eleştiri eğitiminden geçmiş değil. Bundan olacak, çoğu kez eleştirmenler olumsuz tepkilerle karşılaşıyorlar, istedikleri gibi açılamıyorlar...

Bütün bunlara karşın, eleştiriciliğimizin gidişından umutluyum. Bir konuşmamda da söylemiştim: Gerçi eleştiriciliğimiz henüz kuruluş döneminde, henüz büyük ustaları belirmiş değil. Ama bu kuruluş içinde dahi olumlu işler yapan, yapmağa çalışan kimseler var. Bunlara bakarak diyeceğim ki, eleştiriciliğimiz 1950 den sonra başlıyor. (Elbette, Ataç'ı eleştirmen değil de denemeci sayarsak.) Eskiden de eleştiriler yazılmıyor değildi, ama onlar çoğunca yöntemsiz, dizgesiz (systeme'siz), kuramsız, hattâ sorumsuz yazılardı. Ya dostları yüceltmek için kaleme alınırdı, ya da düşmanları batırmak için. Bu anlayışın dışına çıkanlar parmakla gösteriliyordu. Yukarda da söylediğim gibi, ağabeylerimiz bir eleştiri kalıtı bırakmadılar bize. Bu yüzden genç eleştirmenlerin omuzlarına ağır yükler düşüyor şimdi. Eleştirmenlerimiz çokluk bunu anlıyorlar. Eleştirinin önemini, sorumunu günden güne daha iyi kavrıyorlar. İşleri eskisine göre daha ciddi ele alıyorlar.

Bu ele alışa bakarak, eleştiriciliğimizin geleceğine umut bağlamaktan kendimi alamıyorum.

SEZER TANSUĞ

1 — İkinci Yeni tâ isminden başlayan bir yanlışlık ve Türk edebiyatındaki soytarılıklardan biri olarak anılacak sanıyorum. Bu yenilik her zaman yeniden ve yenilikten yana olan Türk aydını için de yüz karasından başka hiçbirşey değildir.Bu İkinci Yeni ismine lâyık eserleri Türkiye'de ötedenberi sürüp gelen Batı özentisi ve taklitçiliğinin su koyvermiş , cıvımış birer örneği diye de gösterebiliriz. Bu yapmacıktır, yenilik filân değil. Bu, aydın adamın kor kaklığıdır, sorumsuzluğudur . Duyarlığına yeni bir şey katmak gücü bulamıyan sanatçının soyut bir biçimin arkasına gizlenmesidir.

2 — Dediğiniz oldukça doğrudur. Ama bugün sanat alanında herkesin kendi ölçüsüne göre bir tutum seçip bir köşeye çekilmesinden çok alttan alta yürütülen bir mücadelenin sözü edilmelidir. Tıpkı gecenin sessizliğinde derin bir mücadelenin sezilmesi gibi. Sanat çevremiz bugün her günkünden daha çatışmalıdır. Yeniliği, bu çatışmayı duyan ve benimsiyen aydınlar yapacaktır.

3 — Böyle sanatın böyle eleştirmesi olur diyeceğimi mi sanıyorsunuz. Bir kere bugün eleştirmecinin etkin olmadığı hakkındaki yargınız yanlıştır. Bu çağ eleştirmecinin çağıdır, sanatçının çağı değil. Sanatçılar eserlerini geniş bir ilgili yığınına değil, doğrudan doğruya eleştirmecinin hışmına sunuyorlar. Kaygısı sanat eserinin etkinliği sorununda yoğunlaşan eleştirmeci de bu güçsüz, kendisine bile yetmiyen eserleri hırpalamak, red ve küfürle karşılamakla görevlidir. Bugün sanat eserlerinin pek çoğu insafsız ve namuslu eleştirmecilerin mücadele ettikleri birer obje haline gelmiştir. Eleştirmecilerin gazabından aşan etkin, büyük eserlerin verilememesi üzücüdür. Bu ortamda eleştirmeci kendine düşeni yerine getirdikçe etkinliği daha belirli hale gelir. Bu çağ tam eleştirmecinin çağıdır.

İKİNCİ YENİ VE ELEŞTİRMECİLER

ECE AYHAN

1 — Evet, öyle diyorlar. Pek kılgın geliyor kendilerine anlaşılan bu. İkinci Yeni'nin , şimdiye dek bir çeşit tanım - lanamazlıkla eş anlamlı kalışının da belirttiği gibi, bir akım kimliğinden uzaklığı biliniyor artık sanırım. Bunun, şimdiler Fransız sinemasındaki Yeni Dalga gibi bir güzel örneği de var. İkinci Yeni deyimi; so - kakları Bireycilik, Bencilik. Sapıklık olan Şiir'e dönük bir Şiir'in götürü adlandırılışından başka bir şey değildir. Bu Dalga'dan sayılan ozanların; ad - larının, kişiliklerinin, özellik - lerinin birer birer saptanması daha yerinde, doğru ve anlamlı olur.

2 — Bu kestirilemez pek Şiir'in; yöntemler, etki araçları konusunda öteki sanatların görev ve olanaklarından yararlanmasındaki artışları gözönünde tutsak bile, gitgide bir ba - ğımsızlığa yöneleceğinden başka bir şey kestirilemez pek Okul kaçaklarının ne yapacağı bilinebilir mi hiç? önceden. Şiir'i, belirli ortamların belirli koşulları biçimlendirir gibisinden sanılar bizi çıkmaz sokağa götürür. Hem, daha ilk örneklerini vermiş bulunan İkinci Yeni dalgasının bir yenilik olmaktan çıktığı düşüncenizi kuşkuyla karşılıyorum. Bir yenilik üç - dört yılın işi midir? Son - raki yapıtları beklemeyelim mi?

3 — Yazarlar, çokluk, kendilerince denenmemiş bir dış ö - çüyü benimsemiye yanaşmak istemezler de ondan galiba, de - rim. Kaldı ki, dilimin hiçbir eleştirmeni status quo'yu aşkın anlatımlar taşıyan bir yeni açıyı, bir yeni perspektifi zama - nında haber vermiş de, kavra - mış da, ona yandaş olmuş da değil. Yok, şu işbölümü ça - ğında eleştirmenleri kınamayı . onları yetersizlikle suçlamayı geçirmiyorum aklımdan. . He - nüz, kuruluş alfabe döneminde bulunan bir eleştirme kuru - mundan çok şeyler beklemek de yersiz biraz şimdilik. Eleştirmenin giderek bilime (disipline) yakın bir yere düştüğünü ve bunun (böylesinin) daha tutarlı, sağlam olduğunu yaza - lım.

■

OKUYUCULARA SORUYORUZ

Son yıllarda dergilerde ve yayımlanan kitaplarda Türk şiiri yeni bir yöne doğru yö - nelmiş görünüyor. "İkinci Ye - ni,, adıyla adlandırılan bu akım üzerine yazarlar arasında açtığımız anket yeni bir soruyu daha ortaya atmış oluyor: Bu "İkinci Yeni,, akımı içine hangi şairler girmektedir? Bu akım içinde bulun - duğunu sandığımız şairler bile bazan bunu kabul etmez görünüyorlar. Şimdi biz, ya zarlar arasında açtığımız an - kete paralel olarak okuyucularımız arasında yeni bir an - kete başlıyoruz:hangi şairler bu akım içinde yer alıyor ? alacağımız cevapları gelecek sayıdan itibaren sırasiyle ya - yımlayacağız.

İLHAN BERK

1 — Üç yıl olmuş, onu düşünüyorum.

(Ankara'da **Pazar Postası** çı - kıyor. Muzaffer Erdost, **İlhan Berk** başlıklı bir yazı yayınlı - yor. Ben, **Paul Klee'de Uyan - mak, Ballade, M., Ağır Ot, Kötü evlere inen Balad**, şiirlerimi ya yınlamışım. Bu şiirlerin Orhan Veli - Cahit Sıtkı akımının dı - şında, yeni bir akımın şiirleri olduğunu söylüyor. Adını da koyuyor: İKİNCİ YENİ. Ayni yazıda, Turgut Uyar, Edib Cansever, Cemal Süreya'nın da adlarını anarak (Yılmaz Gruda , Tevfik Akdağ, Ece Ayhan da olacak) , buna daha geniş bir anlam veriyor. Bir gün, Muzaffer Erdost, bunun tarihçesini yazacaktır elbet. Muzaffer Er - dos, bir de anket düzenliyor . Şöyle diyorum onda da: " Şiir sanatı, kuruluşundan bu yana , iki büyük yol üzerinden gitti : biri usa bağlı şiir: Sophokles'den Valéry'ye değin olan;ikinci si: **"Rimbeaud'an Dylan Tho - mas'a** değin olan us dışı, „yeni yol. Çağımız bu yeni yola bağ - lanmışa benziyor. Bu çağ Ho - miros'larını verecek bir gün. „ Daha sonra da: **"İkinci Yeni** de - diğimiz şiiri, yeni yapan ilke - lerin başında, **anlamın, şiirden çok nesre vergi olduğudur.,** diyorum.

İlk anda da bunlar aklıma geliyor işte.

1 — "İkinci Yeni,, diyorlar, bu konuda ne düşünü - yorsunuz ?

2 — Bugün ikinci yeni akımı bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor. Her ölçüye göre belli bir seviyenin örnekleri var. Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğrula - caktır ?

3 — Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin ola - mıyorlar, açıklar mısınız ?

NOT Birinci soru bazı şair lere size diye sorulmuştur.

Hazırlayan: FAHİR AKSOY

Üç yıl sonra da, bugün İKİNCİ YENİ için şunlar söyleni - yor: "Ama bunların yanında ede biyatımızın gelişmesini yavaşlatan daha başka sebepler de sa - yabiliriz. Bunların başında bir iki yıldır sanat hayatımızın her alanına dal budak salan soyutlaşma modasını kaydedebiliriz. Bu soyutlaşma hareketinin sanatımızdaki yeri diyebiliriz ki hemen hemen en ileri mem - leketleri bile gölgede bıraka - cak bir genişliğe doğru gitmek - tedir.., (Yaşar Nabi, Varlık Yıl - lığı, 1960).

"İkinci Yeniler akımı üzerin - de dikkatle durulacak bir olay - dır, sanırım. Bunlardan tad ala - bilecek kadar haşir neşir ol - madım; bu şairlerin bir sanat çığırı açacak güçle temelli bir akımı yarattıklarını, ya da geçi - ci bir eğilimin göz alıcı ilk ü - rünlerini mi verdiklerini seçe - cek kadar incelemedim, Ama , ortada gerçek olan bir şey var, o da bu akımın öncüleri olan İl - han Berk, Turgut Uyar, Cemal Süreya gibi sanatçılara güve - nim vardır; sağlam yapıları olan güçlü kisilerdir. "(Muhtar Körükçü, ayni betik.)

"Şiirde ayni şeyleri söylemi - yeceğim; şairlerden türkçeyi harcayanlar oldu: İlhan Berk, Turgut Uyar." (Muzaffer Hacı - hasanoğlu, ayni betik).

"Şiirimiz 1959'da da İkinci Yeni çizgisinde gelişti. ("A. Tur - gut, son Dost dergisi.)

"Galile Denizi,, çıktığı sıra - lar, yazılan yazıların birini ol - sun yanıtlamadım. Çünkü, üç gün önce biten, bir buçuk yıllık tam bir sessizliğe çekmiştim kendimi. Kimseye mektup yaz - madım, kimseyle konuşmadım. **Çivi Yazısı** (çıkacak kitabımın adı) böyle bir sessizliği istiyor - du benden. Bu yazıların içinde yalnız üç tanesini yanıtlamak için ayırımışım, şimdi onları bi - rer birer yanıtlamayı düşünüyo - rum. (Bu yazıların biri, Memet Fuat'ın, öbürü Oktay Rifat ile Attilâ İlhan'ın .)

Bana "İkinci Yeni,, dedikleri zaman işte bunları düşünüyo - rum, başkaca da hiçbir şey.

2 — "Bugün İkinci Yeni akı - mı bir yenilik olmaktan çık - mış bulunuyor.,, Bu sorunuzla ne demek istediğinizi anlamak güç. Çünkü, İkinci Yeni artık bugünün bir akımıdır. Hikâyeyi de içine alarak gelişmektedir . Bunu bütün dergilerde görmek mümkün. Daha tuhafı, kişilik - lerini yapmış ozanlar bile bunu benimsemek yoluna gitmekte - dir. Cahit Sıtkı nasıl çağının şiirinin dışında kalmamak için Orhan Veli'ye başlangıçta, öy - künmüşse (Ziya'ya Mektuplar) onlar da tıpkı ayni işi yapıyor - lar. Bence de en doğru yol bu - dur. Birtakım ozanlar bugün es - kime yolundaysa, bunların tek nedeni İkinci Yeni'yi tanımama - larıdır. Öte yandan, Oktay Ri - fat, Cahit Sıtkı'nın yolunu tut - tuğu için yaşıyor.

Siz, İkinci Yeni ozanlarını da artık kendilerine özgü birer yö - nü belirmeğe başladı, o ilk gün - lerin bir ağızdan söylemeleri kalmadı. demek istiyorsanız, ba - kın bu doğru. O zaman da so - runuzu bir başka türlü sormalı - sınız. Çünkü bu bir akımın ger - çekten gücünü anlatır, tıpkı , surréalisme'in bugün bütün sa - nat kollarında ayrı ayrı büyük sanatçılar vermesi gibi bir şey - dir bu.

Bunu belki siz, bir de, "İkinci Yeni,, etkisiyle şiirler yazdıkları halde, bu akımın dışında görün - mek isteyenleri düşünerek söy - lüyorsunuzdur. O zaman da, ne kendi dillerini, ne de en azdan bir Batı dilini bilmeden, şiire, hikâyeye bir yenilik getireceğini sananlara hiçbir diyeceğim yok benim. Aslında, bir iki ozanı bir yana bırakırsak, elli yaşından önce zor ozan olunur. Bu dediğim üstelik Batılılar için böyledir; daha dili kurulmamış, önünde büyük örnekleri olmı - yan bir ulusun ozanları içinse bunu, her halde, bir iki misline çıkarmak gerekecektir.

"Sanatçılarımız yeniliksiz e - demiyeceklerine göre, şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğru olacaktır?„ diyorsunuz.

Bir kez, "yeniliksiz edeme - mek,, diye bir sorun yoktur, ola maz da. Bir ozanın yapıtı orta - da, o, ondan başkasını yapamaz, o kadar. Bir ozanın yeni olmak için çabalaması diye bir nen, o - zan olmıyanlara özgü durum - dur. Benim ilk yazdıklarımla bir bağ kurulmak isteniyorsa , bu zaman şunu söyliyeyim ki ; ben ancak iki üç yıldır şiir ya - zıyorum; on beş yıldır çıkan şiir antolojilerine beni ozan diye al - malarına ise hep şaşmışımdır.

3 — Ben, önce, bizde eleştir - men olduğunu sanmıyorum. Ger çi, bizde şiir, hikâye, roman üzerine yazı yazanlar var. Ama şiiri, hikâyeyi, romanı seven - ler yok. Anlıyacağınız, bir ge - nelleme yapılan, o kadar. Ben şiir üzerine eleştirme yazanlar arasında sevdikleri bir şiiri ez - bere okuyanlara rastlamadım. Demek istiyorum ki daha he - nüz, bir şiiri sevdiği ya da sev - mediği için yazı yazılmıyor. Şii rin , ya da hikâyenin şu ya da bu demek olduğu üzerine yazı - lıyor. Bunun için de bizde he - nüz eleştirmen olmadığını söylü yorum.

Eleştirmenin etkin olmasına gelince, bu olsa olsa sadece oku yucu üzerinedir.

Benim için eleştirmen okuyu - cudan farksızdır.

■

EDİP CANSEVER

1, 2 — Şair yeniliksiz edemez. Diyebilirim ki, günümüz şairinin **işi yenilesmek değil, durmadan yenilenmek.**. Onun çıkışı, değer - lenmesi, etkiler dağıtması hep bu cesarete, hep bu davranışa bağlı. Şu da var ki, yenilik dediğimiz de, okuyucunun boşaltmaya hazır olduğu geçici heyecanlardan ya - rarlanmak, ya da şiirin salt bir iki öğesini kullanarak saşırtılar düzenlemek değildir. Bence ger - çek yenilik, başka şiirlerin, başka **şiir yaşantılarının etkiyemediği** — ya da pek az etkidiği — yani salt kendimiz olan bölgelerdeki zenginliğin bulunup çıkarılması - dır. Bu da çoğu zaman kendili - ğinden olur. Onun içindir ki, şair getirdiği yeniliğin farkına bile va - ramaz. Çünkü yaptığı iş, ona çok doğal bir iş olarak görünür. İş - te böylesi bir yenilik de uzun zaman ne değerinden, ne de ta - zeliğinden bir şey yitirir. Örneğin Ahmet Muhip'i düşünelim; onun şiiri bırakması ya da yazması i - yice azaltması, Garipçilerin en yenilikçi, en kavgacı yıllarına rastlar. Oysa bugün o şiirlere ye - niden baktığımız zaman, Ahmet Muhip'i O. Veli, M. Cevdet. O. Rıfat gibi şairlerden daha az ye - ni bulamıyoruz. "İkinci Yeni" ye gelince, bu deyimi ilk olarak or - taya atanlar, tutarsız bir anlayı - şı savunmak istemişlerdir; "sözcüklerin rastlansallığına,, "şiirin toplumsal bir görevi olmadığına,, inandırmışlardı kendilerini. İşte bu yanlış görüş, bu yanlış tanıtma yüzünden "İkinci Yeni" de - nen olguyu kimse benimsemek is - temedi. Nitekim aynı düşünce önce vadırvandı, sonra da cı - rütüldü. Çünkü hem anlam, hem de toplumsal öz bakımından yük - lü, olgun, yeni bir şiire varıldı. Burada şunu da belirtmek gere - kir: **"İkinci Yeni"** ye bir akım niteliği kazandırmak, ikin - ci bir yanılgıya düşmek olur. O, değişik şairlerin, değişik kisilik - ler kurduğu bir yenilesme alanı - dır olsa olsa..

Öyleyse **"İkinci Yeni"** diye ad - landırdığımız şairler nasıl bir ye - nilik getirmişlerdir? Hangi ko - şullar içinde ne gibi bir varlık göstermişlerdir? Yoksa bu olus O. Veli, M. Cevdet, O. Rıfat şii - rine, daha doğrusu o günün şiir ölçülerine karşı **bir tepki midir?** Ya da çevresel, toplumsal etki - lerin bir **sonucu olarak mı orta** - ya çıkmıştır? Ayrıca şunu da düşünebiliriz: Hepimizin bir ba - kıma kabul ettiği, Batı etkisin - deki Türk şiiri, kaynaklarını mı değistirmiştir acaba? Denebilir ki, şiirimizin venileşme olayında, bütün bu saydığımız etkenlerin azcok payı olmuştur.

Önce şunu açıklayalım: Ga - ripçilerin topluculuk anlayışları, şiir ölçüleri, aşırı yalmılıkları, öz bütünlüğüyle nükte tutkunluk - ları, salt güçlük insanı konu ola - rak seçmeleri, en önemsili de "halkın dilini, halkın beğenisini bulmak" eğilimleri yeni şiirden çok uzaklarda duruyor şimdi. Çün kü halk diline bunca yaslanma - nın, düz yazıyla şiir dilinin daha ayrı, daha olanaklı bir dil olduğu nu unutmamın, onları nasıl bir cık maza soktuğu iyice biliniyor ar - tık, Gerçi insanın hayal dünya - sından hayattaki yerine aktarıl - ması da onların bu çabalarıyla gerçekleşmiştir. Ne var ki sonu - nu getiremediler bu işin; saplan - tılarından, tek yönlüklerinden kurtulamadılar. Ama ben gene de "İkinci Yeni" nin doğrudan doğ - ruya bir tepki şiiri olmadığını ö - ne süreceğim. Hattâ biraz da ile - ri giderek Garipçilerin getirdiği yeniliği, verdikleri örnekleri bi - zim için gerçek bir şiir geleneği savacağım. Çünkü onlar olma - saydı, böylesi geniş, böylesi sağ - lam bir şiir ortamı da yaratıla - mazdı kanısındayım.

Görülüyor ki. Garipçilerin "Halkın dilini, halkın beğenisini bulmak.. çabaları yanlış bir dav - ranış değildi: o zaman için ge - rekliydi bile. **Bugünse durum bam başka: biz de yeni bir saldırıyla** karşı karşıya bulunuyoruz: Yeni şiir yazanların hepsini de an - lamsızlıkla, saçmalıkla, dilin bi - linen akışını bozmakla suçluyor - lar. Bu arada unuttukları bir şey var; o da dilin sadece bir sonuç olduğudur; değişen koşulların, değişen düşüncelerin değişen be - nilerin doğal bir sonucu.. Corece'nin da bir sözü var: "Ör - nek bir dil aramak, hareketin hareketsizliğini aramak demektir.,, Yani biz istesek de istemesek de dilin bilinen akışı bozulacaktır; şair düşüncelerine, duygularına uygun bir dile yaslıyacaktır şiir - lerini. Sonuç olarak şu yarçıya varabiliriz: Yeni şiir dil bakı - mından hem bir önceki şiire tep - ki; hem de onu genişleten, şiire yeni olanaklar kazandıran bir davranıştır..

Evet, şiirimiz durmadan yeni - leşiyor. Bu hız, bu baş döndürü - cü hız hiçbir durak tanımıyor sanki. Gerçek yeniliği yapanlarsa, insanın hem değişmesi hem de hep o bilinen insan olarak kalma - sı karşısında bir düşünce sağlam - lığı arıyorlar kendilerine. Zaten şairde olsun, yalın insanın do - ğallığında olsun böyle bir karşı - lama özelliği her zaman var. De - ğişen insan, değişen düşünceyi de hazırlıyor bir bakıma. Şairse bu serüvenin en üst noktasını bu - luyor; hatta yaşadığınca bir sürü üst noktalar bulmak zorunda ka - lıyor. Bütün bunların toplamıysa kişiliğini hazırlıyor onun. Yeni şiiri, yeni sanatı karşılayabilen **tek sözcük de budur** sanıyorum: Kişilik, düşünceye sıkı sıkıya bağ lı bir kavram. İşte yüceliğine gerçekten inandığımız yazarlar - dan da bize ulaşan tek şey bu düşünce biçimleri değil mi? San - ki biz Shakespeare'i değil de Shakespeare düşüncesini, Sop - hokles'i değil de Sophokles düşün - cesini seviyoruz artık. Yenileşen şiirimizin de en şaşırtıcı tarafı budur belki: İyiden iyiye çoraklaşan şiirimizin yepyeni kişilikler - le güçleşmesi; kısacası bir kişilik savaşının mutlu sonucu..

Kişilik diyoruz, insanın kişiliği nedir? Oldukça güç bir soru.. Şair olarak içinde yaşadığımız toplumdan, çevremizdekilerin et - kisinden kurtulabiliyor muyuz a - caba? Elbette hayır! Kendimizle olduğu gibi, kendimizde özünü bulduğumuz her şeyle sürekli il - giler kurmak zorundayız biz. Bu böyle olunca başkalarının duygu - larını, başkalarının düşünceleri - ni de düşünüyoruz demektir. Bu da gösteriyor ki hiçbir zaman yalnız değiliz; hiçbir zaman şiiri düzenleyen el yalnız kalmıyor. Ama bütün bu olup bitenlere kattığımız düşünce, verdiğimiz bi - cimdir ki kişiliğimizi, dolayısıyle sanatımızı yapıyor. Stendhal bir romanında, kişilerinden birini an - latırken, öfke, kin, tutku gibi a - şırı duyguların, nice Robespierre'ler yetiştirdiğini söyler.Şiir de - diğimiz olayın gerisinde de, böy - lesi nice etkilerin yattığını ra - hatça öne sürebiliriz. Bir başı - mıza kalıp da, kendi şiirlerimizi yorumlarken, Robespierre'lerin do - ğuşundaki o insani mucizeyi he - men hemen görür gibi oluruz. Bazan en çelimsiz tutkuların na - sıl en güçlüsüyle yer değiştirdiğini, en insan dışı öfkelerin nasıl en in - sanca olana dönüştüğünü saskın - lıkla izleyebiliriz. Sunu da unut - mamalı ki, toplumdan gelen et - kilerin şiirde, şiirin değişmesinde oldukça önemli bir yer tuttuğu doğrudur ama, bunu tek sebep o - larak bellememek gerekir.

Burada yeni bir sorun daha çı - kıyor karşımıza: Biz durmadan toplumsal etkilerin şiiri yöneltici, onu değiştirici bir güç olduğun - dan söz açıyoruz. Peki, bir önce - ki kuşağın içinde bulunduğu top - lumsal koşullarla, bugünün top - lumsal koşulları arasında önemli bir ayrım var mıdır? Eğer böy - le bir ayrım yoksa, onlardaki da - yatma gücü neden yerini bu kor -

(Sonu on birincide)

Anketimiz

(Dokuzuncu sayfadan)

kunç yalnızlığa, neden bu içe dö - nük kavgaya bırakıyor? İlkin şu - nu belirtelim: Nasıl olursa olsun bir yenilik yapmak, kesin olarak devrimci olmak demek değildir. Öyleyse diyebiliriz ki, aynı ko - şullar, bugün için bazı ayrıntı - lar, bazı yeni yorumlar kazan - mıştır, o kadar. Örneğin gele - neklerin aydınlar üzerindeki ağır yükü daha da bir ağırlaşmış, bu durum, politik değerlerin sarsıl -ması, güvensizliğin yitirilmesiyle oldukça geniş bir boşluk yarat - mıştır. Ayrıca makina dünyası karşısında geri kalmış toplumlar - dan biri olmamız, ekonomik dü - zensizlik, baskının artması, özgür - lüğün kısılması v. b.. gibi bir sü - rü etkenin, çeşitli katlarda çe - şitli tepkileri olmuştur. Bunlar üzerinde düşünmenin, ama yeni - den düşünmenin gereği anlaşıl - mıştır artık. Sunu da unutmamalı ki, bilimsel ilerlemelerin bilim - dışı diyebileceğimiz davranışlar - la tehdit edici, öldürücü bir ni - telik kazanması, toplumları, top - lum katlarını da aşan genel bir **korku çemberi kurmuştur**; tıpkı **din korkusu**, ya da yakın bir teh - **likenin yarattığı korku** gibi.. Bu da insanın, dolayısıyla sanatçının kendini koruma, kendini savunma içgüdüsünü ayaklandırmıştır. De - nilebilir ki insanın değeri hiçe indirilmiş, Camus'nün deyimiyle **"İnsan hayatı soyutlaştırılmıştır.,, Tarihimiz, yalnızlığımızın tarihi olmuştur** sanki. **Jules Romains'in üç kişiyi bir araya getirmekle ya rattığı "Beraberlik Tanrısı"** çok tan ölmüştür. Gerçekten de durumumuz, Eliot'un dediği gibi "Üstüne düşecek olursak hayal kırıklığına bile bir hayal gibi sa - rılırız.,, diyen insanların duru - muysa, bunun edebiyata da yan - sımasına niye şaşmalı? İşte şii - rimiz!. Hiçbir zaman bu kadar içe yığılmanın, doğa - ötesi zor - lamaların ürünü olmamıştır o.. Belki de özenti denecek buna, ba - tının "bunaltı edebiyatına,, öyküne denecek. Ama ben tamamen başka türlü düşünüyorum; iyiden iyiye küçültülen yaşamamız ken - dine bir sığınak arıyor diyorum. Ya da biz ilk olarak kendi de - ğerliliğimizin farkına varıyor, bunun bilincine eriyoruz. Şair - den daha ateşli, daha kavgacı şiirler beklevenler de var. Ama bu durum bile onun en içten. en vanklılı protestosu değil mi san - ki?..

Gene de bu edilgen durumu sürdürmek gerekmiyorsa, sonuna kadar direnelim demiyorum. Za - ten böylesi bir davranış, en baş - ta yeni şairin mantığına uymaz. O düşünceye, sürekli bir kavra - maya inanmıştır çünkü. Ama biri kalkar da, mutlu yarınlara bili - nen öğretilerle varılacağını savu - nursa, ona da bir diyeceğimiz yok, Hem niye olmasın, bu da bir akıl yoludur. Yılgınlık, karamsarlık, umutsuzluk daha mı iyi sanki? Değil elbette.. Ama biz, o "yeni sevgi biçimleri,, ni özlüyoruz ar - tık; töre (hukuki) soyutlamalar yerine, insanın değerini, onun öz varlığını kurtaracak yeni yol - lar arıyoruz. Toplumca yaşama - nın gizleri de burada işte.. Ka - tılaşmış, donmuş yöntemlerle, salt politik amaçlarla, kurumların çe - şitli baskılarıyla insan oğlunun mutluluğu nasıl yok ediliyor, gö - rüyoruz. Toplumbilimciler, ruh - bilimciler, düşünürler durmadan çareler arıyorlar. Peki, belli yol - lardan gitmek, belli öğretilere uy - gulanmak varsa bu çaba neden? Demek oluyor ki koşullar çok değişmiştir. Önemli olan içinde bulunduğumuz durumdur. Yani sanıldığı gibi, günümüz şairi bas - kılardan büsbütün yılmış, ezik çıkarsız bir durum içinde değil - dir. "İkinci Yeni" de, yalnızca baskılar sonrası ortaya çıkmış bir şiir anlayışını göstermiyor. Dü - şünceye yöneliş, düşünceyi yaşan - tılarla bağdaştırmak, böylece yeni bir bileşime varma isteği de b u s ö z ü m ü doğ - rular sanıyorum. Bizi dışında bı - rakan gerçeğin değil, bizi de içine alan bir gerçeğin özlemini çeki - yoruz sadece.

Sonuç olarak şunları söyle - yebiliriz: Bütün bu konuştukları - mız nereye kadar doğrudur acaba? Dediklerimizle, yazdıklarımızla bir erince varıp, bununla yetinelim mi? Hayır! Öyleyse çıkar yol ne - dir? İşte beni özellikle düşündü - ren de bu. Acaba diyorum, biz toplumsal gerçeklerimiz önünde pek mi kuramsal kalıyoruz? Kim - bilir belki de.. Ama öyle bile ol - sa, gene de olumlu bir yoldayız demektir. İşimizi bilinçli olarak yaptıktan sonra elbette bir so - nuca ulaşacağız. İyice anlaşıldı ki, yeni şiir, doğuştan şair olan - ları barındırmıyor artık. Salt duyuculuk, masalların, ilk çağ destanlarının ilkelliğini, onlarda - ki düşünce yoksunluğunu sürdür - mekten başka bir işe yaramıyor.

Öyleyse kendi gerçeklerimizle nasıl bağdaşabiliriz? Geçenlerde yurdumuza gelen Meksikalı ressam Fanny Rabel'le bir konuşma yapılmıştı. Ona sorulan sorular - dan biri de şuydu: "Günümüz Türk resmi hakkındaki düşünce - lerinizi belirtir misiniz?" Fanny Rabel de cevap olarak şunları söylüyordu: "İyi başlamışsınız a - ma, sonunu getirememişsiniz. Resminizde Türk toplumunun ger - çeklerine ait bir şey göremedim,, **Acaba Türk şiiri üzerinde de dü** - güncelerini söyleseydi ne derdi Fanny Rabel, ya da bir başka ya - bancı sanatçı. Belki de yukarda - ki sözleri tekrarlardı. Şimdi baş - ladığımız yere dönelim: Şiirimiz bundan sonra nereye doğrula - caktır? Öyle sanıyorum ki daha somut bir şiire.. Çünkü kişilik sorunu çözülmüş, sonuca bağlan - mış, şiirimiz bir sürü deneyler - den sonra olumlu bir yola gir - miştir. Bundan böyle kendi ger - çeklerimizle daha iyi, daha ra - hat kaynaşabiliriz artık. Söz geli - şi eski Anadolu uygarlıklarından, onların ekin, sanat kalıtlarından yararlanarak yepyeni bir bileşi - me, yepyeni bir şiir ortamına varabiliriz. Hem de özledi̇ğimiz bir yenilik olurdu bu; şiirimizi batıya etkiler daktacak bir çiz - giye, bir özgünlüğe ulaştırırdık belki de..

3 — Eleştirmenler de sanat - çılar kadar etkin olabiliyorlar.

İKİNCİ YENİ VE ELEŞTİRMECİLER

1 — "İkinci Yeni,, diyorlar, bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

2 — Bugün ikinci yeni akımı bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor. Her ölçüye göre belli bir seviyenin örnekleri var. Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğrulacaktır ?

3 — Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin olamıyorlar, açıklar mısınız ?

NOT Birinci soru bazı şairlere size diye sorulmuştur.

Hazırlayan: FAHİR AKSOY

AHMET ARİF

1 — Bu "İkinci Yeni,, deyimini, bizim Muzaffer uydurdu. (Muzaffer Erdost). Bence bu konuda soru sorulacak, ya da sorguya çekilecek ilk adam da Muzaffer'dir. "Şiirin ilerisi, gerisi, güdümlüsü, güdümsüzü oluyor da anlamsız'ı nicin olmasın?,, ya da "Şiir anlamsız da olamaz mı?,, gibilerden bir lâf etti çocukcağız... Hay, etmez olaydı! Mal bulmuşcasına, sarılan sarılana...

2 — Bu sorunun başlangıcı bir tuhaf. "Bugün İkinci Yeni Akımı, bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor" deniyor. İkinci Yeni ne zaman bir akım ve yenilik oldu ki?

Hem akım deyiminı öyle vara yoğa kullanıp harcamasak daha az gülünç oluruz. Gelelim bu sorunun son bölümüne: Konu, şiir olduğuna göre buradaki "Sanatçılarımız,, dan murad, şairlerimiz olsa gerek. Yahya Kemal, Behçet Kemal ve benzeri örnekler ortadayken, "anatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre,, demek, hayli su kaldırır gibime geliyor. Ancak, bu soruda *dünyanın ökü - zün boynuzunda durmadığına akıl erdiren şairler* kastediliyorsa, bu halde cevabım şu olacaktır: Evrende her an olan ve hep sürüp gidecek olan değişim, kabiliyet ve nasipleri ölçüsünde şairlere de etkir. Bu kadarla da bitmez iş. Her şairin kendi yaşama düzeni, çağının değer varlıklarına duyduğu ilgi, bir de ulusal kültür hazinelerine sarılma gücü, ona yön verir.

Şiirimizin bundan sonra nereye varacağına da bundan önceki sorumda cevap verdim sanıyorum. Bunu, şair kendi şiiriyle ortaya kor. Ben, payımca, şunu söyliyebilirim: Şiirimiz bundan sonra bir ÜÇÜNCÜ ya da DÖRDÜNCÜ gibilerden YENİLİK adı altında okuyucuyu ve dolayısiyle halkımızı küçümsemiye, onların beğenisiyle alay etmiye yönelmiyecektir. Şu eskimez kuralı unutmayalım: ŞİİR, HER ŞEYDEN ÖNCE BİR NAMUS VE YÜREK İŞİDİR...

3 — Yazınımız eleştirme, şiir gibi uzun bir geçmişi olan, köklü bir tür değil. Çok eskiden bu alanda övgücülerle sövgücüler vardı. Bunlar da işlerini ölçülü uyaklı söz dizileriyle görmüşler. Eleştirmenlerimizin pirleri de böylesi şairler galiba! Hem eleştirmenden imamlık beklemek ummak da nesi? Eleştirmen, sanat eserini değerlendirmeyi kendine uğraş edinen, yani yazı yazan bir okuyucudur. Rahmetli Sait Faik gibi "Şu eleştirmeci domuzu" diyemem elbet. Diyemeyişim, şerlerinden korktuğum için değil, eli kalem tutan herkese saygı duyduğum içindir.

"Kul olayım kalem tutan ellere,,

Bu mısra, bir otobüs dolusu şairi eskitir de, Pîr Sultan'ım eskimez... Merhaba Koca Fahir!

■

AHMET KÖKSAL

1 — İkinci Yeni, Orhan Veli ve arkadaşlarının getirdiği bir kaç yıl öncesi yalınlaştığı, tekdüzeleştiği iyice anlaşılan ve taklitleri gittikçe çoğalan şiir tutumuna karşı çıkan, ama bir akım niteliği taşımıyan ve belirli bir poetica'ya dayanmıyan bir yenileşme ve değişme çabasıdır. İlkin, aşırı bir anlamdan kaçma eğilimiyle ortaya çıkan bu yenileşme deneyi, sonraları, "kelimeler arasındaki olamakları dene - yerek, yeni bileşkelere, yeni güzelliklere" varmak (*) şiire özgün, ayrı br söyleyiş getirmek, gerçek ve uş dışına kadar giden soyutlamalar olarak ortaya çıkarıyordu. Ama belli bir dünya görüşünden, köklü bir ekinden uzak kalınması sonunda, kendilerine "İkinci Yeni,, adını veren bu yenilikciler, eğilimlerini; bireyci, içe dönük, duygu, düşünü, anlam ve yaşantıdan ayrılmış bir şiir ortamına kadar götürdüler. Sonuçtan kendileri de hoşnut kalmamış olacaklar ki, yeniden "İnsanî özler" e yönelmek gereğini duydular. Kelimelerin yapısı anlamla sımsıkı kaynaşmıştı, ister istemez bir çağrışımı beraberinde getiriyordu. Şiirimizin ikinci yeni deneyinden yenileşmiş ve daha geniş söyleyiş olanakları kazanarak "insanî özlere" dönüşü bence kazançlı sayılmalıdır.

2 — İkinci Yeni deneyinden sonra şiirimizin yönelişi kesin olarak kestrilemezse de, gelecek yenilik arayışları hethalde, insan ve onu etkileyen iç ve dış kosulların dışında olmıyacaktır denebilir. Şiirimizin son üç - dört yıl içinde geçirdiği deney ya da serüvenden daha zengin anlatım olanaklariyle insan ve onun yaşamına dönüşleri bu yenileşmenin eninde sonunda geleceği doğrultuyu (istikameti) da gösteriyor.

3 — Birden çok nedeni var bu sorunun. Önceleyin, salt eleştirmenlik ilk ve biricik görev olarak benimsenemiyor. Daha açık söylemek gerekse, eleştirmenlik de öteki sanatçılarımızda olduğu gibi karın doyuran başka bir isin yanında ve ondan artan zaman dışında yapıldıkça bu eksiklik duyulacaktır.

İkincisi, elektirmecilerimizin — bir, ikisi bir yana — belli bir dünya görüşü, sanat felsefesi, köklü bir ekin (kültür) düzeninden eksik bulunuşu. Nedenleri toplumsal yapımıza yaşama koşullarımıza sıkıca bağlı bulunan bu yoksunluk, yalnız eleştirmeciliğimizin değil bugünkü yazımızın da ortak eksiğidir. Üzerinde ayrıca durulmağa, konuşulmağa değer.

(*) *Muzaffer Erdost: "Bir Sey Söylemiyen Şiir,, (Pazar Postası, 23 aralık 1956)*

●

OKUYUCULARIN DÜŞÜNCELERİ

Okuyucular arasında, kimlere İkinci Yeni dersiniz konusunda açtığımız ankete geçen sayıda başlamıştık. Bu sayıdada, cevapları, elimize geçiş sırasına göre yayınlamıya devam ediyoruz:

●

Ankara'dan Yaşar Egemen Berköz yazıyor:

"Şiirimiz, Divan şiirinden Tanzimat şiirinden Orhan Veli ve arkadaşlarının eliyle ayrıldıktan, hızla yeni alanlara yöneldikten sonra bu akıma bir ad vermek gerekti, Garipçilerin şiirine "yeni şiir,, demişlerdi. Onları izleyenlere de, daha yeni daha değişik olduklarından olacak, "ikinci yeni, adını verdiler.

"Bugün şiirimizde, eskiyi asan, yeni olanaklar, yeni diyecekler arayan bir akım var. Sürekli olmıya yöneliş. Şunu belirtmek gerekir ki bu akımın kişiliklerini tam olarak bulamamış sayıları yüzleri bulan derece derece aynlmaları mümkün olan ozanları gene de, en çok biçim yönünden birbirlerinin etkisi altındadırlar. Daha çok da önderlerinin. İşte "ikinci yeni,, akımı bunları kapsıyor. Bunlara "ikinci yeni,, diyebiliriz.

"Kişilik sahibi, söyliyeceği sözleri olan, yollarını bulmuş ozanları var bir de şiirimizin. Bunları bir akıma sığdırmak, aynı damgayı; "ikinci yeni damgası,, nı vurup şiir pazarına sürmek çok yanlış bir düşüncedir. Ayrıca, şimdiden şiirimizdeki veya her çeşit edebiyat türündeki çıkışlar adlandırmıya kalkmak bilmem ne dereceye kadar doğrudur? Üstelik, bugün, hiç olmazsa, birbirine benzemiyen on beş, yirmi ozanı olan şiirimize, durmadan yenileşen şiirimize yapıyoruz bunu.

"Yukarıda saydığım nitelikteki ozanlara gelince... Ne ikinci yeni, ne üçüncü yeni.. Türlü adlarla, yapma bağlarla birbirine yaklaştıramayız bu ozanları. Örneğin; Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Edip Cansever, Cemal Süreya, Turgut Uyar, Arif Damar, Metin Eloğlu, Ülkü Tamer, Oktay Rifat, Attilâ İlhan, İlhan Berk, Salâh Birsel, Necati Cumalı ve daha birçoğunu sayabiliriz bu arada.

"Yanlış anlaşılmasın, bunlar ikinci yeni değil, belki o adı verebileceğimiz genç ozanlar dalga - sından kopmuş, her biri ayrı nitelikte ozanlardır.,,

İstanbul'daki okuyucularımızdan Ramiz Ö. yazıyor:

"Oktay Rifat, İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar... Tekrar Turgut Uyar, Edip Cansever, İlhan Berk, Oktay Rifat...,,

●

Ankara'daki okuyucularımızdan Ömer K. yazıyor:

"Bu garip ve saçma terimi icadeden Bay Muzaffer Erdost sizin bu anketinize acaba ne der? O, şimdilik sustuğuna göre böyle bir akımın varlığına inanmak güç. Şiirimizi kaplayan ve "ifrata kaçmış,, bir yenilik hevesine ne diye bir edebiyat akımı diye bakıyorsunuz? Bu, olsa olsa bazı şairleri ilgilendirmiş ve bir snobluktan ileri geçemiyen bir hevestir. Örnekleri de başta sayın dergiiniz olmak üzere, " a dergisi" nde, "Dost,, dergisinde ilh. çok çok var.,,

●

İzmir'deki okuyucularımızdan Talât K. yazıyor:

"Ben en gençleri listeme koyacağım: Kemal Özer, Ece Ayhan, Özdemir İnce, Ülkü Tamer ve Nihat Ziyalan.,,

ANKETİMİZ BİTMEDİ

BEHÇET NECATİGİL

1 — Bir şiirin Birinci Yeni'nin güzeli, gelişmişi değil de İkinci Yeni'nin ilkeli, durulmamışı olduğunu şu özelliklerinden anlıyorum: Belli bir temaya sarılmamış, boşta imgeler yığını. Peş peşe, iti kalkış dolusan, birbiriyle ilgisiz, sayıları arttırça şiiri güzelleştireceği sanılan tıkız, konserve imgeler. Sözcükleri kümelen dirmede, isim sıfat takımları kurmada inadına terslikler. Sağduyuyu, mantığı, sözün gelişini hiçe sayış. Kesik koptuk, uyuşmaz parçalardan kör mozayıklar. Karanlıkta kısık kopuk, bunlu yarım konuşmalar, sayıklamalar. Kaos, Dolu dizgin, uzak yakın hayaller evreninin düşlerde iç içe, bilinçaltı alabora oluşu. Mahşer. Baş, son belirsizliği... Ve sonunda iş bölümünden yoksunlukları yüzünden yazık olmuş, telâşların kurbanı, satırlarda serili, ölü sözcükler.

Ama bu yeni yönelişte işinin ehli şairler de var; anlaşılabilir bir konu veya temaya dayandıkları için kelimeler sağnağına bir disiplin vermesini bilen, öncesi olan şairler. Bunlar olmasa insanı bütün yönleriyle bir anda kucaklamak niyetinde olduğunu söyleyen İkinci Yeni, her şiirinde boca ettiği karman çorman sözcükler mahşerinde yeni biçim diye gözü dönmüş, özü görmiyecek ve insan'dan temelli kopup gidecektir.

Böylesine bir yeni biçim aşırılığına saplanma halinde İkinci Yeni'yi bekliyen tehlikeleri Hüsevin Cöntürk, çok ilginç bir incelemesinde açık aydın göstermişti: "Hatırlanabilen Saçma,, "Yedi - tepe,, sayı: 15 (16-31 Aralık 1959); özellikle oraya bakılmasın!

2 — Durum, anlatım yenileşmelerinden gereği kadar yararlanarak yine içe dönüleceğini gösteriyor. Zaten her çağda önce kısa bir süre dışta yenileşmeler üzerinde durulmuş, hemen peşinden durulma dönemine girilerek içe inilmiştir. Bu bizim edebiyatımızda da hep böyle oldu. Ama tutulan yollar hele Cumhuriyet devrinde genel olmamış; dış ortaklıklar, benzeyişler, hatırlatmalar arasında tekel, yani tek tek, başka başka tutumlarla da karşılaşılmıştır. Kalıplar ortak bile olsa kişilik sahibi her şair, ilk şiirinden son şiirine kadar, söyledi ği türkünün kendi doğuş türküsü olduğunu belli eder. Buna göre her şair hangi türküyle başladıysa bundan sonra da, belki ses perdeleri değişmiş, yine o türküyü sürdürecek de diyebiliriz.

3 — Eleştirmen sanatçıdan sonra geliyor, estet olmadığına göre! Sanatçıyı izlemesinden, onun eserini değerlendirmesinden doğan bir sonralık bu; değerce sanatçıdan aşağı olmak değil tabii! Eleştirmen, eseri değerli sanatçıya zaten karışmaz, yalnız o değeri belli eder, duvurmak ister. Bu noktada etkinliği dolaylı bir etkinliktir. Doğrudan doğruya etkinliğini ise aşınmış, aşılmış eserleri harpalamakta, önlemekte gösterir: bunu yapmakla da henüz yoldaki eserleri boşuna tekrarlar dan, vakit kaybından korur.

Var böyle sanatın ilerlemesi, hiç değilse belli bir çizginin altına düşmemesi için didinen eleştirmenler. Ama zavallı çıkarlara pek biçare kayırmalara saplanmış, sadece sade suya eserlerde e le kalem alabilen karabatak,kâtip eleştirmenlerin allahlık çoğunluğu yanında pek az.

●

KEMAL ÖZER

1. — Değiştirim, soyutlama gibi özellikleri olan yeni şiir Ece Ayhan'la önem kazandı. Birçok ozan, belki hemen o günlerde duydukları bir zorla, belki zaten böyle bir gereksinme içinde bulundukları için değiştiler. Birtakım özelliklere kendince bir yanaşmak, onları yorumlamak, kullanmak isteği ozanlıklarında en ön sırayı tuttu.

İşte bir akım olarak değil de, İkinci Yeni'yi böyle bir anlayışla ele alırsak, o özellikleri "kendince,, kullanmakla işe başlayanların, İkinci Yeni sözünün bir araya getiremediği bugünkü ozanlara varması hiç de şaşılacak bir sonuç olmaz.

Kendimi, böyle açıklanmış bir İkinci Yeni davranışı içinde sayabiliyorum.

2. — İkinci Yeni'yi salt yenilik yapmak için ortaya çıkarılmış bir davranış olarak görmüyorum. En azından estetik bir bunalmayı deyimliyordu. bir yozlaşmanın sonucuydu. "Başka türlü,, şiir yazılabileceğine dönüktü.

İkinci Yeni'nin ardından gelecek bir başka şiirin de aynı yollardan geçeceğini düşünüyorum. Yani salt yenilik yapmak için ortaya çıkarılmış bir davranış olarak kalacağını, daha doğrusu kalabileceğini sanmam.

Bugün için değiştirilmesi değil, sürdürülmesi kaçınılmaz olan bir şiir var.

3. — Eleştirmecilerin etkin olmasından ne anladığımıza bağlı bu. Bir eseri eleştirirken, bir yazarı değerlendirirken vardıkları sonuçların yaygın olmasını, okuru da yazarı da etkilemesini anlıyorsak, ilk akılımıza gelen, dergi sayfalarına sıkışmış yetersiz, kısacık yazılarla bunun hiçbir vakit gerçekleşemiyeceği. Tutarlı, geniş incelemeler, uzun, sürekli deneme yazıları da elbet böyle bir etkinliği tek başına sağlayamaz. Okuyucu - eleştirmeci, eleştirmeci - yazar bağıntıları - nın bizdeki geleneğini değiştirmek en önemlisi.

●

OĞUZ TANSEL

1 — "İkinci,, Yeni denen şiir anlayışı üstüne yazılanlardan, verilen örneklerden, onun, belli il kelere dayanan bir akım olduğunu, bir türlü anlıyamadım. Sanattaki değişmeler, toplumda olan köklü değişmelere bağlandığı gerçeği herkesçe biliniyor. Böyle bir değişme; şiirimizde Orhan — Oktay — Melih üçgeniyle, 1940 dan sonra, "Yeni Şiir" adıyla, bir akım olarak kendini gösterdi. İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki şiirimizin ölçü uyak bağlarını kıran bu akımın getirdiği özündeki yeniliği göremiyenler, biçimciler alıp yürüdü. Ana dilini, şiiri öğrenmeden, yazdıklarının şiir olduğunu sananlar türedi. Seçilmiş katların işine geldiği için de, bunlar tutuldu, desteklendi. Böylece şiirimizde bir çeşit biteviyelik ortalığı kapladı. Kişiliğin silinir gibi olduğu o günlerde görülen bunalım, şairlere, okurlara "bıkın - tı,, verdi.

Bu durum karşısında, kişiliğini göstermek — buna kurtarmak da diyebiliriz — istiven şairler, Oktay Rifat'ın "Perçemli Sokak,, taki görüşüne bakarak anlamsız şiir denemesine giriştiler. Buna "İkinci Yeni,, adını koydular. "İkinci Yeni,, ekonomik, politik.., köklü bir değişmeye dayanmadığı, böyle bir değişiklikten gelmediği için bir akım olamadı. Bu anlamsız şiir tutumunun, sanatçının özgürlüğünde gördüğü kısıntıdan ileri geldiği de söylenebilir.

Sanatçı, çevresindekilere, diyeceklerini, açık, kapalı yazamayınca başka söyleme yolları aramak zorunluğunu duydu, sanırım. Ama bunun gerçekle oynamak; onu kurcalamak, gerçeğin gündelik düzenini değiştirmek, kelimelerin konuşma dilinde bir değişme yapmakla olabileceğini sanmıyorum. Yeni bir güzellik ölçüsü, düşün öğretisi (doktrin) gibi, toplumdaki köklü değişmelere bağlı ilkelere dayanmıyan bir yenilik olamaz, Divan şiirimizdeki kelime oyunlarının benzeri gibi geldi, bana, bu "İkinci Yeni,,.

Birinci Yeni ortaya çıktığında da eskiler karşı koydu, direndi, ondaki güzelliği göremedi ya, böyle bir ölçümleme yüzeyden, dıştan yapılmış olur, gerçeği vermez.

2 — Bu soruya, yukarda dolayısiyle karşılık verdiğimi sanıyorum. Sanatçılarımız yeniliksiz olamazlar ya, bu istek, bu yenilik, sanatçılardan değil toplumdan, koşullardan gelecek. Bilim kişioğullarını şaşırtacak bir cabukluklla ilerliyor. Bu gelişmelerin uygarlığımızda, toplumumuzda yapacağı alttan, sürekli, köklü değişmeler, sanata gereken yeniliği getirecektir. Bunun da anlamsızlık değil, bilimsel olacağını umuyorum. Bu yeniliğin dışta, biçim de değil özde olacağı kanısındayım. Özün biçimi getirdiği ilkesini düşünsek bile, bunun bizi şaşırtacak bir nen olmıyacağını sanırım.

3 — Recaizade Ekrem Bey'le Ataç etkin olmuşlar ya, genel olarak, edebiyatımızda, eleştirmenlerimiz; etkin olamıyorlar. Bunun, türlü nedenleri sayılabilir: a) Eleştirmenlerin güçsüzlüğü, Toplumun beğenisinin denek taşı durumda, bir beğenilerinin bulunmayışı.

b) Sanatçılarımızın, bir Batılı gibi davranmamalarından, hoşgörüsüzlüğünden ileri gelen, eleştirmen yüreksizliği; c) Eleştirmenliği bir uğraş olarak yürütenlerimizin yokluğu; ç) Eleştiri geleneğimizin olmaması, 1839 dan bu yana görülen eleştiri örneklerinin nesel olmaktan ileri gidememiş olması; d) Bütün bunları kapsayan yazar üzerinde ağırlığını güçle duyuran, yazarın erkinliğinin, özgürlüğünün azlığını, eksikliğini gösterebiliriz.

İKİNCİ YENİ VE ELEŞTİRMECİLER

İkinci yeni ve eleştirmecilerimizin edebiyatımızda niçin etkin olmadıkları konusunda açtığınız anketle bugüne kadar 14 şairin düşüncelerini okuyucularımıza sunmuş olduk. Anketimize cevap vermek lûtfunda bulunan arkadaşlara teşekkür ederiz. Sağ olsunlar. Bazı şairler, soruları kendileri için ilginç bulmadıklarını söyliyerek, bazıları da bu konu üzerinde söyliyecekleri bir şeyleri olmadığını bildirerek cevap vermek istemediler. Onlar da sağ olsunlar.

Bu sayıdan itibaren eleştirmecilerin düşüncelerini okuyucularımıza sunmıya başlıyoruz. Aldığımız cevapları, birkaç sayı, sıra ile sütunlarımıza geçireceğiz.

★

HÜSEYİN CÖNTÜRK

1. "İkinci Yeni,, deyimini hiç kullanmamıya çalıştım. Çünkü çeşitli anlamda kullanılıyor. Ama bu deyimi bazı bakımlardan yerinde buluyorum.

a) İkinci Yeni "Birinci Yeni"yi tanıyor, onu yadsımıyor. Yadsısa ona, sen eskisin, ben yeniyim derdi. Adı da sadece "Yeni,, olurdu. Demek İkinci Yeni Birincisiz edemiyor. Bu özellik onun doğru yolda oluştuğuna işarettir.

b) "Yeni,, adını veren "biyolojik kuşaklardır.,,. Bir biyolojik kuşak 25-35 yıl sürer. Düne bakarsak ayni bir şiir akımı birçok biyolojik kuşaklara yetmiştir. Başka bir deyişle, "yeni,,nin görünmesi çok seyrek olmuş, "edebiyat kuşağı,, biyolojik kuşağın birkaç misli ömürlü olmuştur.

Bizim biyolojik kuşak, tersine, iki yeni edebiyat kuşağını taşıyor. Bugünkü şiirimizde gördüğümüz yeniliğe İkinci adının verilmesi bu bakımdan tabiidir. Ayni kuşak bu ikisine kökten benzemiyen başka bir yeni yaratırsa buna Üçüncü Yeni denilecektir. Bu türlü numaralayış, biyolojik kuşaklardan öteye düşünemiyen, yeniliği onlarla oturu gören anlayışla kaderin alayıdır.

2. Şiirde yeni eski birbirini kovalar. Daha doğrusu, bibirini kovalayan şiirler sırasında yeni, sırasında eski (gelenekçi) adını alırlar. Eskiden sonra eski gelirse, o yine ayni eskidir.

Yeniden sonra ayni yeni gelirse kendini eskitir. Eskimeden yenilenme olmaz. Bu durum, gerek yeninin gerek eskinin "kendine yeterli" olmasına göredir.

Yeni, kendine yeterli olmazsa, onu kendi kendisinin eskitmesi mümkün olmıyabilir. Kendine yeterli olmıyan, sağlam bir şiir kurmıya yetmiyen bir yeni, tekrarlanırsa, belki eskileşir, ama öte yandan, o sırada kendisini tamamlayacak, sağlamlaştıracak başka bir yeninin doğuşuna da meydan verebilir. Ki bu, birinci yeninin ikinci bir yeni ile pekiştirilmesi demektir. Orhan Veli (ve arkadaşları) adlı yeni, şimdiki deformasyonlu yeni ile pekişiyor. Ama bu da yeterli değil. Üçüncü Yeni gelmedikçe sağlam bir şiirimiz olamıyacak.

Birincisi her şeyin (özün) şiire girebileceğini gösterdi. Ama her şeyi şiir yapmıya gücü yetmedi. İkincisi her türlü kelimesel kullanılışın şiir için caiz olduğuna inanıyor. Ama kullandığı kelimesel biçimler — hatırı sayılır ölçüde — şiirleştirebilmiş değil. İşte bunu geniş ölçüde yapanlar Birle İkiyi birleştirmiş olacaklardır. Ama bu mekanik ve aritmetik bir birleştirme olmıyacak. Onda bir de Birincide ve İkincide bulunmıyan bir şey bulunacak: Şiir. Bu da oldu muydu, adı Üçüncü olacak. Üçüncü demek sıfırıncı demektir. Yani şiir eğrisi üzerinde **sağlam** bir nokta demektir.

Ben Üçüncü Yeni dediğim bu yeninin 10 - 15 yılda oluşacağından umutluyum. Onun için ona **Üçüncü** diyorum. Başka bir deyişle, onu "Birinci ve İkinci Yenileri yaratan biyolojik kuşak,, yaratacak.

Birincisi daha çok "öz,, pıhtısı idi. İkincisi daha çok "kelime,, pıhtısı. Üçüncüsünün göze batar bir pıhtısı olmıyacak. Ben pıhtısı az şiiri severim. Ama, Birinci Yeni devriminden sonra bir kelime pıhtılaşması olmadan böyle bir şiire kavuşamıyacağımızı sandığımdan bugünün İkinci Yenisini sempati ile karşılıyorum.

3. Şair, eleştirmen, ve okuyucu ayni çatı altında (şiir edebiyatı çatısı) yaşadıklarından doğrudan doğruya ya da dolambaçlı yoldan, bilerek ya da bilmiyerek, isteyerek ya da istemiyerek biribirlerini etkilerler. Ama bu etkileyiş ve etkilenişler "ârızidir.,, Çünkü bu üçünün yaşayışları ayrıdır, kaygıları ayrıdır. Onlar "asıl,, etkiyi kendileri üzerinde gösterirler.

Doğuştan gelen cevheri saymazsak, şair şairliğini, başka şairlere, kendi çabalarına, ve genel ve şiirsel kültürüne borçludur. Eleştirmecinin şaire etkenliği, sadece, bu kültürde tuzunun olmasındandır. Bu ise pek önemsenecek bir şey değildir. Ama yabana da atılmamalıdır. **Sırasında** şaire çok şey kazandırabilir.

Şairle eleştirmecinin yolları kesişmez. Kesişse de bu "asılda,, değildir. Bu yollar sanki biribirine paralel gider. Çünkü bu ikisinin kaygıları başkadır. Şairin kaygısı "güzel yaratmaktır". Eleştirmecininki ise "güzelle çirkini ayırmaktır. „ İnsan güzelle çirkini ayırmadan da güzel yaratabilir. Ayırarak yaratırsa bu çok daha iyi olur. İşte bu yolda şaire (**eleştirmen** etken olur.

Eleştirmecinin en büyük etkisi yine eleştirmeciyedir, yarının eleştirmecisi olacak okuyucularadır. Eleştirmeci en çok eleştirmeciden etkilenir. Eleştirme göreneği de işte böyle kurulur. Nasıl ki şairden şaire giden bir şiir eğrisi, geleneği kuruluyorsa.

Güzelle çirkini ayırmak için güzel yaratmak gerekli değildir. Ama güzel sevmek şarttır. Bu sevgiyi kazanmada eleştirmeciye **şair** etken olur.

Şair kendi yolunda ne kadar güçlü olursa eleştirmene de etkisi o kadar geniş olur. Eleştirmen kendi yolunda ne kadar güçlü olursa şaire de etkisi o kadar geniş olur.

Bizde henüz bir eleştirme göreneği kurulabilmiş değil. Eleştirme bugün kendisi muhtaç himmet bir dede. Nerde kalmış şaire etken ola.

Ama şairler için de durum pek farklı değil. Son yıllardaki (son 20 yıldaki) atılış ve kıpırdanışlar şiiri epey geliştirdi. Eleştirme biraz geride kalmış gibi. Ama şair yine de eleştirmeciyi geniş ölçüde etkileyemiyor. Çünkü şair bugünkü çabasında henüz seçik bir şiir anlayışına, bilincine varabilmiş değil. O da muhtaç.

Okuyucu, eleştirmen, şair amaçları ayrı kimselerdir. Ayrı yollarda birbirleriyle yarış eder gibi bir halleri vardır. Bu yarış uyumlu olduğu sürece bu üçünün birbirine etkisi fazla olur. Aralarındaki bağlantılar artar. Biri yerinde sayarsa, ya da handikaplı olduğu için ileri leyemezse, bunda her üçünün de sorumluluğu vardır. Bu karşılıklı etkileyiş ve etkilenişledir ki, bu üçü ayrı yollarda yürümekte olsalar da, birlikte, uyumlu bir edebiyat kurarlar. Bizim bugünkü şiir edebiyatımız uyumlu değildir.

* *

1 — "İkinci Yeni,, diyorlar, bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

2 — Bugün ikinci yeni akımı bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor. Her ölçüye göre belli bir seviyenin örnekleri var. Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğrulacaktır ?

3 — Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin olamıyorlar, açıklar mısınız ?

Hazırlayan: FAHİR AKSOY

OKUYUCULARIN DÜŞÜNCELERİ

Zonguldak'taki okuyucularımızdan Doğan Ş. yazıyor:

"Yeni akımdan yanayım. Eleştirmecilerimizin susukluğunun nedeni ne? Ama eleştirmen de kim oluyor okur varken.

"Dilimin güçlü ozanları : Metin Eloğlu, Oktay Rifat, Edip Cansever, Ülkü Tamer ve Nihat Ziyalan. „

☆

İstanbul Beşiktaş'taki okuyucularımızdan Ahmet B. yazıyor:

"Okuyucularınıza sorduğunuz soru beni çok sevindirdi. İkinci yenileri, giderek beğendiğim şairleri söylemek fırsatını buldum:

"Turgut Uyar, Ece Ayhan, Edip Cansever, H. Nevzat Uçkan, Cemal Süreya, Tekin Elâgöz, Cengiz Çelikten, İlhan Berk.,

★

Ankara'daki okuyucularımızdan Ergün T. yazıyor :

"Kimler yok ki. Son günlerin birçok iyi şiirlerinde " İkinci Yenice,, bir yön, mısralar var. İster istemez birçok ozanlar etkisinde kaldılar onun. Bu onlar için iyi olmadı pek. İsimleri gerekli değil. Ama diğerlerini saymak gerekirse; İlhan Berk, Turgut Uyar, Özdemir İnce, Edip Cansever, Ece Ayhan derim.,

☆

İzmir'deki okuyucularımızdan Cavit A. yazıyor:

"İkinci yeni'yi köksüz ve çabucak yok olacak bir heves saydığım için gözlerini bu anlamsızlık deryası içinde açanlardan birkaç isim sayabilirim. Ama, bir Oktay Rifat'ı böyle bir rüzgâr içinde sürüklenir görmiye insan razı olmuyor. Esasen onu böyle ele almak da sanatına karşı bir saygısızlık olur. Bugün edebiyatımızda bir Oktay Rifat varsa bu, her halde "Perçemli Sokak,, ın ve hele "Âşık Merdiveni"nin Oktay Rifat'ı olmasa gerektir. Daha önceki günlerin iyi şairidir de.

★

Samsun'daki okuyucularımızdan Ömer S. yazıyor:

"Anketinize cevap veren şairler de, okuyucular da edebiyatta son yıllarda alıp yürüyen ve kökleri anlamsızlık özelliği üzerine kurulmuş olan ikinci yeni'yi sadece şiire özgü bir şey saydılar. Hikâye bölümüne doğru bu soruyu genişletmek gerekmez miydi? Örneğin, bir Ferit Edgü'yü, Ece Ayhan'dan niçin ayrı sayıyorlar? „

İKİNCİ YENİ VE ELEŞTİRMECİLER

NECATİ CUMALI

1 — "İkinci Yeni,, diyorlar, bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

2 — Bugün ikinci yeni akımı bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor. Her ölçüye göre belli bir seviyenin örnekleri var. Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğrulacaktır ?

3 — Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin olamıyorlar, açıklar mısınız ?

NOT Birinci soru bazı şairlere size diye sorulmuştur.

Hazırlayan: FAHİR AKSOY

1. — Kendi payıma bugüne kadar İkinci Yeni sözünden, açık, belirli bir düşünceye varamadım. Yalnız İkinci Yeni sözünden değil, birincisinden de öyle!

Kimlerdi Birinci Yeni diye kümelendirilen şairler? Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet ile onların ortaya çıkışından sonra adları duyulan — benim de aralarında bulunduğum — şairler kuşağı mı? Bizim şiirlerimiz, şiir anlayışlarımız arasında birleşik olduğu kadar ayrı olan taraflar da var! Bırakın toptan Birinci Yeni olarak kümeleştirilen şairler arasındaki bu ayrılıkları; sadece Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet'in şiirleri arasında bile bu ayrılıklar görülür. Hele "Garip,,in ikinci baskısından sonra bu şairlerin şiir anlayışları arasında çözülme, ayrılıklar daha da artar. Bunu da bırakın, bu şairlerin herbirinin kendi şiir anlayışlarında, zamanla değişen taraflar vardır.

Bugüne kadar ciddî bir şekilde inceliyen, anlamak isteyen çıktı mı bunları? Toptan Birinci Yeni deyip geçiştiriliyor! Ama şu da var ki, bu akıma dahil güçlü şairlerin, azlıkta da kalsalar, bilinçle gerçekleştirmiye çalıştıkları ilkeleri vardı: Ölçüsüzün uyağın gereksizliğini öne sürüyorduk; şiirin ilk kelimesinden son kelimesine doğru gelişen organik bir bütünü olması gerektiğini öne sürüyorduk; konuşma dilinden ayrı şiir dili olamıyacağını öne sürüyorduk; şiirin günlük hayatla yakınlaşması gerektiğini öne sürüyorduk.

Bu ilkelerin herbiri bugün de doğruluğundan şüphe edilmiyecek ilkelerdir. Ama başarılması kolay olmıyan, güçsüz şairi yarı yolda bırakan ilkelerdir. Bu ilkelerin doğru oluşunun bir sebebi de, sadece Birinci Yeni şairlerinin öne sürdüğü ilkeler olmaktan çok, çağımıza hâkim olan, dünyayı saran ilkeler olmaları, tarihsel, sosyal, ekonomik sebeplerden doğmalarıdır.

Yüzyılların yapmacık şiir dilime karşı, konuşma dilinin şiiri kurmaya kalkışmakta, ileri, devrimci bir yön vardır. Şiiri günlük hayatla doldurmak, sarmaş dolaş etmek, istemekte şiiri söz yığını olarak anlamıya yeğ tutulacak bir yücelik vardır! Şiirin organik bir bütünü olmasını istemek, insan kafasından beklenecek ilk hizmetlerden biridir.

Gönül isterdi ki, birinci yeninin sayısı pek az şairinin şiirlerinde gerçekleştirebildiği bu ilkelere, kendilerinden sonra gelen şairler de bağlı kalsınlar; bizim de böylelikle **humaine** bir edebiyatımız gelişsin ! Olmadı!

Sekiz on yıldır, Tanzimat'tan bu yana kusurlarını anlayıp yerdiğimiz Divan Edebiyatını savunanlar çıktı. Gene Divan Edebiyatının beyit, halk edebiyatının dörtlük anlayışına dönenler var. Bunların her sözü bir dizi içinde başlayıp bitiyor. Şiirlerindeki her dizinin kendinden önce, kendinden sonra gelen öbür dizilerle hiç bir ilişiği, hiçbir bağlantısı yok! Hayatı, konuşma dilini bıraktılar. Şiir dilinden demvuruyorlar! Söyledikleri anlaşılmaz, kuş dili cinsinden bir şey: hiçbir **humaine** gerçeğe, duygu düşünce bütününe bağlanmıyor! Kelimelerle oynuyor, oynuyor, oynuyorlar, yaptıkları bütün iş bu! Ama Divan Edebiyatının şekil mükemmeliyetinden, ustalığından yoksun olarak! Ölçüsüz uyaksız şiir, içe, anlama ön plânda yer veren bir anlayıştan doğmuştu. Şimdi içe, anlama, bütüne, bu derece boşladıktan sonra, ne diye ölçüsüz, uyaksız şiir yazarlar anlaşılmıyor !

İkinci Yeni diye adlandırmak, kümelendirmek gerekirse son yılların şairlerinde görülen birleşik taraflar bunlardır. Bunlar da, yeni olmaktan çok, bizim kurtulmak; atmak istediğimiz eski soyut edebiyatımızın ilkeleridir.

Bana kalırsa bu hareketi, edebiyatımızın Batılılaşma yolundaki gayretlerinde bir duraksama, gerileyiş kabul etmek gerekir. Tıpkı son yıllarda öbür sosyal hareketlerde görülen duraklama gibi! Bunun da sayısız sebepleri vardır.. Zaten Tanzimat'tan bu yana daima Batılılaşma yolundaki gayretlerimizin karakteristiği budur : iki adım ileri bir adım geri, bazan da iki adım ileri bir adım geri..

2. — Yeni, yenilik, özenti değildir hiçbir zaman! Özenti olanı da vardır. Ama sanatçının gerçekten yenilik getireni sosyal bir hizmet görür, getirdiği yenilik belirli sebeplerden doğar.

Yaratıcı olan, durmadan yenileşen hayatın kendisidir. Yaşadığımız hayat durmadan oluş halindedir, durmadan kendi kendini yeniler. Şair, işine başlarken, kendini, kendisinden önce gelen şairlerin yazdıkları ile bu durmadan yenileşen hayat arasında bulur. Hayat, kendinden önce gelen şairlerin yazdıklarını azçok eskitmiş, bünyesini yenilemiştir. İşte şair, kendinden önce, yazılan şiirlerin, hayatın değiştirdiği, eskittiği, sonra da yenilediği tarafını görür; yazmıya başlar! Yenilik, böyle bilinçli bir görüşe dayandıkça, böyle bir zorunluktan doğdukça, bir anlam, bir değer taşır.

Burada şöyle bir mesele daha ortaya çıkar: Durmadan yenilenen, değişen hayatın içinde, bu yenilenme akımları, hareketleri, tek bir yönde gelişmez! Türlü eğilimlerin çatışması halinde, bu çatışmaların bir tarafa ağır basması halinde görünür. Şair bilerek, bilmiyerek bu çatışmalarda taraf tutar. Toplum içindeki eğilimlerden birinin sözcüsü olur, bir ihtiyacı cevaplandırır.

Her çağda, bunun içindir ki geçmişteki şairlerin yeniden değerlendirildiği görülür. Devrimlerin hızlandığı çağlarda, geçmişte devrimci eğilimlerin, hareketlerin sözcülüğünü eden şairler daha çok anılır. Devrimlerin duraksadığı çağlarda da, duraklama devirlerinin şairleri canlandırılır.

Şiirimizin bundan sonraki atılışları da, yüzyılların bu değişmez kuralı dışına çıkamıyacaktır. İyi şairler, hayatın getirdiği değişikliklerin sözcülüğünü edecekler; batılılaşma akımının tekrar hızlanacağı günler gelince Birinci Yeni şairlerinin getirdikleri yeniden değerlenecek; içinde bulunduğumuz duraksama devri gibi devirlerde de Divan Edebiyatı, Haşim zevki savunulacaktır.. Bu bakımdan herkes kendi hizmetinin kaybolmıyacağından emin olabilir.

3. — Neden olsunlar? Eleştirmecilerin işi edebiyata etkin olmak değildir ki! Eleştirmecilerin etkin olduğu bir edebiyat düşünülemez! Bu türlü bir edebiyat yaratma gücünü kaybetmiş bir edebiyat demektir. Eleştirmecinin işi bir bakıma bilim adamının işine yakın bir iştir; yapılanı değerlendirir. E. debiyatçının işi, yapılana benzemiyen, yapılanın dışında tatlar katmaktır edebiyata! Edebiyatımıza eleştirmeciler etkin olamıyorsa sevinmemiz gerekir buna!

ÖZDEMİR İNCE

1 — Bir şiir akımını yahut anlayışını çağı içinde saptamak için kullanılan kelimeler çoğu zaman bu görevi yapmaktan uzak kalırlar. Doğrudan doğruya şiiri gaye edinen anlayışlarda, şiir kendini, tarifini zorlar, çoğu zaman da aşar. Şiirin dışında bir gerekçeye bağlanan — yani ikinci, üçüncü dereceden etkenlere — şiir durgunlaşmak, tekrara sapmak zorundadır. Şiirin sınırı yahut sınırsızlığı, önceden belirtilmiş zorunluluklar değil (toplumsal, felsefî, ekonomik), kendi özel ülkesi olmalıdır. İkinci Yeni olarak adlandırılan şiirden önceki şiir, tekrarın sıtma nöbeti içindeydi, uzun zamandır süregelen ve şiirin aleyhine çalışan durgunluktu bu.. Oysa şiir değişen gelişmek zorunda olan bir varlıktır, canlıdır ve canlılar da devamın bağlı olduğu her şarta şiir de zorunludur. İkinci Yeninin ozanları bu sıkıntıyı aşanlardı. Şiirlerini, şiirin ayrıntılarına değil, şiire bağladılar doğrudan doğruya ve bu, şiirimizde ilk kez oluyordu.

İkinci Yeni'nin içinde bulunan ozanlarda görüş anlayış birliği olmadığını söyliyenler, yanıldıklarının farkında değiller pek. Onlar yani İkinci Yeniler aynı sıkıntıyı farklı farklı yönlerden çözümlemeğe çalışıyorlar. Gidecekleri yönü manifestolaştırmanın ne önemi var, durgunluk şiiri öldürdüğüne göre. Bir akımın içinde olmak, bir manifestoya imzasını koymak, ozanın şiirine birşey katmıyacağı gibi azaltmaz da. Örneğin, Boileau'nun "l'Art Poétique,,inden önce Classiquelerin sanat anlayışlarını özetleyen kaynaklar, Racine'nin "Bérénice Önsözü"nden, Molière'in "La Critique de l'Ecole des Femmes"ından, diğerlerinin de özel görüşlerini belirten üç -beş yazıdan öteye gitmiyordu.(İkinci Yeniler de yaptılar hemen hemen bunu). Oysa, Classique'lerin manifestosu, "l'Art Poetique,, , bu akımın son yıllarına doğru yazılmıştır. Yani bir hesabı kapatmıya benzer bu. İkinci Yeniler bu yönden ele alınırlarsa, hepsinin ayrı çözümü seçmelerinin, boş bir anlayışı sürdürme çabası olmadığı ortaya çıkar. Onların da manifestosu yazılacak bir gün, ama, bunun bugün yazılması gerekir diye de bir gerekçe yok ortada.

İkinci Yeniye bir bakıma, şiire duygulardan değil de, ustan gitmesi yönünden "düşüncenin şiiri,, dememiz gerekiyor. Bu düşüncenin mantığı, şiirin özel mantığıdır. Burada, düşünceyi fikirden ayırmamız gerekir. Fikrin mantığı kesin usa dayanır, bilimseldir. Kesin us şiirin ahlâkını bozar. Şiir yazma işini büyücülüğe benzetebiliriz. Böylece şiir, İkinci Yenilerde, düşünceyi, fikirden, mantığını da günlük adi mantıktan ayırdedebilen zekâlar için anlaşılır oluyor.

Breton "Bir gün gelecek şiir sadece kafa ile okunacak. İşte o zaman edebiyatın işi iş, ,, demiş. Buna biz de katılıyoruz.

2 — Neden sanatçılar yeniliksiz edemesinler? Salt yeni olmayı, buyüzden de durmadan, gerekçesiz yenilikler peşinde koşmayı iş - gaye edinen, durmaksızın yenilik serüveni yaşıyan sanatçının duyguların - dan kurtulup, düşüncenin, işçiliğin kalıcı yönünü yapıtlarına koyabileceğine inanabilir mi - yiz? .

Hem neden İkinci Yeni yeni olmaktan çıksın? Dar anlamda doğru olsa bile bu, şiir bütünüyle düşünüldüğünde, daha son sözünü söylememiş bir şiirin yeni olması gerektiği sonucuna varırız. İkinci Yeni başlangıcından bu yana yanlış anlaşıldı, yanlış anlaşılmağa zorlandı. Aslında "İkinci Yeni,, adı da yazınımızda tutunacak kadar "tragique(!) de değildi. (Fecr-i Ati, Yedi Meşale, Sosyal Realizim gibi.) İlkeleri anlam, kelime, mısra gibi istismara elverişli birimlere dayanıyordu — okurların ve eleştirmenlerin gözünde daha çok —. Bu yüzden yanılmalar, karşalıklar oldu, bilen - bilmiyen Dadaisme'den, Léttrisme'den, Surréalisme'den söz açıp, İkinci Yeni ile ilgilerini kurarak, İkinci Yeni'nin eskiliğini (!), denenmişliğini (!), , Batı özentiliğini (!) gösterdiler ve iş bitti. Oysa, İkinci Yeni, daha eleştirme gelenek ve ahlâkı bile olmıyan bu ülkede, gecikmiş şiir ahlâkını, bilincini kurmağa çalışıyor, çoktandır güme - giden "şiire saygı,, kavramının tekrar canlanmasını bekliyordu. İlkin, şiirde, fikirle anlamı ayırdılar birbirinden ve anlamın olanaklarını denediler. İşte burada, dilimizdeki terimlerin yetersizliği yüzünden, ilk ağızda, "anlamsız şiir,, , "rastlansal,, , "saçmanın şiiri ,, damgasını kolaylıkla yiyiverdi. Oysa fikir anlatılır , doğrulanır , **anlamsa anlatılmaz, hazza ya** ,kın bir sevinçle duyulurdu. İşte böyle, şiirden pek az anlayan, anlatılır bir öykü, büyük savlar, "toplumsal ve beşerî özler,, arayan, şiiri değil, onun ayrıntılarını seçen, biraz da özel nedenler yüzünden bilinçsizce karşı koymayı araştırmaya, düşünmeye, kendi çıkarlarına yeğ tutan kişilerin gayretleriyle "İkinci Yeni Kavramı,, soysuzlaştırılmağa çalışıldı. Ve karşı koymaların çoğu anlamayı anlamayan kişilerin kaleminde gelişti. Anlamı alışkılarında, ilkel usu doyurmada aradılar. Oysa soyutla somutun kesin sınırları bile belli değildi.

İkinci Yeni şiirini daha yeni yeni kuruyor. Verilen şiirler bunu gösterir. Artık ozanlar şiirlerini kurmak peşindeler. Şiire ayni yerden çıktılar, şiirlerini usa, düşünceye yaslarken, anlamı şiir için gaye değil araç bilip, şiir dilini kelime kelime yapıyorlar.

İşte bu böyle, kimse kestiremez şiirin nerede başlayıp, nerede biteceğini. Şiir ozanlarla değişiyor, onlarla eskiyor. Villon, Ronsard yüzyıllara karşı hâlâ yeniler. Hem sonrası da var; yeniliğin nerede olacağını kestirebilselerdi bazıları, çoktan "Üçüncü Yeni,yi kurup, ikincisinin papucunu dama atmışlardı. Ama şiir her şeyden çok kendine, ozanına bağlı..

3 — İyi eleştirmenler, nedense, iyi sanatçılardan azdır hep. Ve sezgi yönünden — ki anlama olayında, yapmada yeri oldukça fazladır — sanatçıların, hiç olmazsa, birkaç yıl gerisinden gelirler. Bu bakımdan, yalnız bizde değil, her ülkede pek az eleştirmen etkin olabilmişlerdir. Bizde, şimdilerde böyle biri yok galiba..

OKUYUCULARIN DÜŞÜNCELERİ

Şairler arasında açtığımız ankete paralel olarak okuyucular arasında da bir anket açmış ve "sizce kimleri ikinci yeni olarak ele almalıdır?„ diye sormuştuk. Bu sayıdan itibaren okuyucularımızdan bu konuda aldığımız cevapları elimize geçiş sırasına göre yayımlamıya başlıyoruz.

*

Ankara'daki okuyucularımızdan Emel A. yazıyor :

"İkinci Yeni akımı» içinde yer alan şairlerin hepsini bilmiyorum ama, Yeditepe ile Dost dergilerinde yayınlanmış şiirlerle, bir de elime geçen iki kitaptan edindiğim kanıya göre — ki ilk zamanlarda çok yadırgadığım bu şiir akımını sonraları sevmeye başladım — belli başlı sayacağım şairlerden ikisi hatırıma geliyor. Edip Cansever, Turgut Uyar ve çok az tanıdığım Ece Ayhan var.

"Bu ara İlhan Berk'in çok kuru olan şiiri ile Cemal Süreya'nın samimiyetsiz gelen şiirini sevmediğimi söylesem bilmem bana darılırlar mı ? „

*

İstanbul'daki okuyucularımızdan Nurettin C. yazıyor:

"Edip Cansever, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Oktay Rifat, İlhan Berk. „

*

İzmir'deki okuyucularımızdan Cemal S. yazıyor :

"Bazı şairlere İkinci Yeni sözünün doğru olarak gerçekten yakışması için o şairlerin daha önce de yeni olmaları gerekmez mi? Bu bakımdan ben, söz konusu akım içinde en başta Oktay Rifat ile İlhan Berk'i İkinci Oktay Rifat ve İkinci İlhan Berk olarak anacağım. Saygılarımla".

*

İstanbul'daki okuyucularımızdan Hidayet A. yazıyor:

"Bu akımın belli başlı özelliği olan anlamsızlık, anlamı zorlama, derginizde son yayımladığı şiirlerle Nevzat Üstün'e kadar bulaştığına göre küçük bir liste yapmak benim için imkânsız. Beni mâzur görünüz. Bu satırları yazmagtan kendimi alamadım„.

*

Adana'daki okuyucularımızdan Seyfi M. yazıyor:

"Oktay Rifat, Edip Cansever, Nihat Ziyalan, Ülkü Tamer, Ece Ayhan ve Turgut Uyar. „

Ankara'daki okuyucularımızdan Ali E. yazıyor:

"Eleştirmecilerimizin henüz nedenlerini aramadıkları bu İkinci Yeni bir parlayıp bir sönen bir saman alevine benzeyecek. Anlamsızlık ve acayiplik bir milletin şiir dünyasını uzun zaman kaplayamaz. İkinci Yeni de bu bakımdan saçmanın saçması. Kuzum sizlerin ve Fahir Aksoy'un başka işiniz gücünüz yok mu?

*

Bursa'daki okuyucularımızdan Nevin K. yazıyor :

"Edip Cansever, Turgut Uyar, Yılmaz Gruuda, Tevfik Akdağ, Metin Eloğlu, Ece Ayhan, Cemal Süreya.„

İKİNCİ YENİ VE ELEŞTİRMECİLER

1 — "İkinci Yeni„ diyorlar, bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

2 — Bugün ikinci yeni akımı bir yenilik olmaktan çıkmış bulunuyor. Her ölçüye göre belli bir seviyenin örnekleri var. Sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre şiirimizin gidişi sizce bundan sonra nereye doğrulacaktır ?

3 — Edebiyatımızda eleştirmenler neden etkin olamıyorlar, açıklar mısınız ?

Hazırlayan: FAHİR AKSOY

HİKMET DİZDAROĞLU

1.— İkinci Yeni, yarım doğmuş bir çocuktu. Ona gerçekten bağlı olanlar bulunduğu gibi, güçsüzlüklerini anlamsızlık perdesi arkasına saklıyarak saçmaları cevher diye sunmak isteyenler de vardı. Bunlara, kestirme yoldan üne ulaşmak hevesinde bulunanları da katabiliriz.

Sonuç meydanda. Bir akım, bir hareket ki beş yıl ömürlü olamıyor, onda bir sanat değeri aramak boşuna çaba değil mi?

2. — Sanatta ille de yenilik aranması gerektiği düşüncesinde değilim. Sanatçı neden "yeniliksiz edemiyecek"miş? Elbet arıyacak, denemeler yapacak, kendini aşmıya çalışacak. Fakat bu, yenilik adına birtakım garabetlere düşmek anlamına gelmez. Edebiyat ve sanatta durulmuşluk, kararlılık yok mudur? Sanatçı, belirli bir düzenin yolcusu olamaz mı?

O kanıdayım ki, şiirimiz, bu güne kadarki dalganışlardan sonra, artık durulacak, şaşırtmaca ve yalpalamalar son bulacaktır. Başka türlü de söyliyebiliriz: Şiirimiz, her gün, yenilik serüvenine çıkmıyacaktır. Belli bir biçim yerleşecek, şair, ler, yerleşmiş bir düzenin çerçevesi içinde kendi kişilikleri nin gereklerine uyacaklardır.

Zaman zaman bâzı akımlar belirecek, bâzı esintiler olacaktır belki. Ancak, köklü bir değişmeye gidileceğini sanmıyorum.

3. — Çoğu sanatçılarımız, yeteri kadar hoşgörür değil. Suç hep eleştirmenin sırtına yüklenir; akla gelebilecek her çeşit yetersizlik onda aranır ve... bulunur da.

Fakat, dikkat ediniz, eseri beğenilen sanatçı, o yetersiz gördüğü eleştirmeden hiç şikâyet etmez. Ama, bir de eserine küçük bir fiske vurulmıyagörsün, o zaman kızılca kıyamet kopar! Bir eserini beğenen eleştirmen, öteki için de iyi demezse vay haline! Bu yüzden eleştirmenin, önce yayımlanan eseri hakkındaki yargıları bir sonraki için de "hüccet„ diye kullananları görmedik mi?

Eleştirmen her zaman haklıdır, yargıları doğrudur demek istemiyoruz. Ancak, eleştirmen, yalnız kusur bulduğu zaman mı yanılmıştır, yargıları doğru değildir? Ya eseri başarılı bulmuşsa? O zaman yanılmış olamaz mı? Beğenisinin gerçeği yansıtmadığı düşünülemez mi? Bu durumda, hakları olmıyan övgüye bir şey demezler de, birazcık irdelenince neden kendilerinin yanılabileceklerini akla getirmezler.

Eleştirmenin sanatçıda aradığı hoşgörü işte budur. Bu anlayış sanatçıda bulunmadıkça, eleştirmenden etkinlik beklenemez.

Sözlerimiz genel biçimde. Gerçeği belirtmek için hemen eklemeliyiz ki, sanatçılarımızdan bir bölüğü, eleştirmenden yanadır, onun bir görevi olduğuna inanmıştır. Bu anlayıştaki sanatçıların çoğalmasını dileyelim.

FETHİ NACİ

1. — Önceleri Turgut Uyar'ın, Edip Censever'in, Cemal Süreya'nın, İlhan Berk'in şiirleri için "ikinci yeni„ diyorlardı; giderek, bu şairlere öykünen, ışın kolayına kaçan, bu şairlerin getirmek istedikleri özü anlamıyarak yalnız yüzeyde kalan biçim yeniliklerini, şaşırtıcılıkları tekrarlıyan şairlerin yaşantıdan yoksun, insani özden yoksun bir sözcük salatası haline getirdikleri şiirleri için "ikinci yeni„ denmeğe başlandı. Bundan sonra da ikinci yeni sözü bir küçümseme deyimi oldu. Nedir bugün ikinci yeni denince akla gelenler? Öncesi ve sonrasıyla ilintisi olmıyan mısralar, şiirin yapısı içinde birbiriyle bağıntısı olmıyan bir imaj enflasyonu, sözcüklerin diziminde yerli yersiz değiştirimler, anlamsızlık.. Bunlar.

Bu arada sık sık "Neymiş bu ikinci yeni akımının ilkeleri ? Anlatsınlar ne yapmak istediklerini bir şey yapmak istiyorlarsa!„ gibi sözler edildi. Oysa ikinci yeninin ortaklaşa ilkeleri yoktu, çünkü ikinci yeni diye bir akım yoktu. Bunu şimdi, adları birlikte anılan şairler, kişiliklerini belli eden, eserler ortaya koyduktan sonra, daha iyi görüyoruz. Gene de ikinci yeniye adı karışan şairlerin şiirlerini Garip'çilerin şiirlerinden ayıran birtakım özelliklerden, bu şiirlerin yazılmasını hazırlıyan, gerçekleştiren nedenlerden —kalın çizgilerle de olsa— söz açılabilir sanıyorum.

Garipçilerde, "halkın zevkini„ bulmak, bunu şiire egemen kılmak kaygısı vardı. Orhan Veli, Garip'te, "Bugüne kadar burjuvazinin malı olmaktan, yüksek sanayi devrinin başlamasından evvel de dinin ve feodal zümrenin köleliğini yapmaktan başka hiçbir işe yaramamış olan şiirde, bu değişmiyen taraf; mürreffeh sınıfların zevkine hitap etmiş olmak şeklinde tecelli ediyor., dedikten sonra "Ama yeni şiirin istinat edeceği zevk, artık, ekalliyeti teşkil eden o sınıfın zevki değil. Bugünkü dünyayı dolduran insanlar yaşamak hakkını mütemadî bir didişmenin sonunda buluyorlar. Her şey gibi, şiir de onların hakkıdır, onların zevkine hitap erecektir.„ der, ama şunları da ekler: "Mesele bir sınıfın ihtiyaçlarının müdafaasını yapmak olmayıp sadece zevkini aramak, bulmak, sanata onu hakim kılmaktır.„ Garipçiler, istediklerini gerçekleştirmek için, şiirde konuşma dilinden yararlandılar;„ "vezinle kafiyenin her şeye rağmen birer kayıt olduğunu„ söyliyerek şiiri bunlardan kurtardılar; "şairane"ye savaş açtılar; eski şiirimizden beri sürüp gelen mısracı, beyitçi, dörtlükçü anlayışın yerine şiirde bütünlüğü getirdiler; aydınlık, açık bir şiir kurdular. Şiirlerinde daha çok gündelik hayata, küçük insanlara yer verdiler. Gelişmelerinin ikinci aşamında, "Yaprak„ döneminde, küçük insanların halini anlatmak, yerini, bu hali doğuran koşullara karşı çıkmağa bırakır. Böylece "Garip„ döneminde ortalıkta gözükmiyen "aydın kişi„ şiire girer. Ama anlatılan, aydın kişinin hali değildir; yığınların haklı öfkelerini, dileklerini yığınlar adına söyliyen "aydın kişi şair", şiire, hariçten gazel okuyan biri olarak girer. Şiir, gene, belirli koşullar içinde yaşıyan aydın kişilerin durumlarından söz açmaz. Bunun için o şiirlerde yaşantıdan, aydın kişinin yaşantısından çok, düşünce, ama içinde yaşanılan somut koşullardan değil, kitaplardan gelen düşünce ağır basıyordu ; şiir, canlı gerçekle ilişki kuramamıştı. Bir çeşit tümdengelim vardı o şiirlerde.

İkinci yeni, daha doğrusu Uyar'la Cansever'in şiiri, bugünkü durumlarıyla, bu anlayışa karşı bir tepki olarak açıklanabilir. Yalnız bir tepki mi Bundan; kimi yerde işi söz oyunlarına boğmaları bundan. Garipçiler, tümdengelim yardımıyla, doğru sözler söylüyorlar, ama şiirleri bizim gerçek yaşantımızla pek de öyle ilintili değildi; yeni şairler, tümevarım yoluyla, bizi gerçek yaşantımızdan yakalıyan şiirler veriyorlar, ama yanılgılara düşmeleri de gene tümevarım yüzünden. Eskiden beri toplumumuzda var olan gerçekler — aydın kişinin yalnızlığı, güçsüzlüğü, tedirginliği, kurulu düzenle bağdaşamayışı, kurulu düzeni değiştirmek gücünü kendinde göremediği için umutsuzluğa, karamsarlığa ya da geçici öfkelere, başkaldırmalara varışı — yeni şairlerin şiirlerinde daha bir aydınlığa çıktı, daha bir aydınca anlatım buldu. Önceki şairlerde bu gerçeği görmemek, bu olguları kabul etmemek eğilimi vardı; yeni şairler en çok bu gerçekleri, bu olguları söylüyorlar. Niçin ille de bu olguları, bu gerçekleri seçiyorlar? Kim bilir, belki de mutluluğa hep birlikte çalışarak, elbirliğiyle değil, toplum içinde bir başına bırakılmış bireyler olarak var olmak dileğinde oldukları için... Başka bir çıkar yola artık inanmadıkları için...

Yeni şairler, bu gerçekleri, bu olguları yorumlarken — bence — çoğu zaman yanılıyorlar, geçici durumları değişmez durumlar sanıyorlar. Gene de şiirlerini kendi yaşantılarına bağlamakla iyi ediyorlar, diyeceğim. Böylece bir şeyi, doğruluğuna yaşayarak inandıklarını, bir bunu, söylemenin erdemini öğreniyorlar. Az şey mi bu ?

2. — Nedir o "sanatçılarımız yeniliksiz edemiyeceklerine göre„ sözü? Bir küçümseme, bir yukarıdan bakış, bir ukalâlık yok mu o sözde?..

"Şiirimizin gidişi"ne gelince... Sanırım bu, tümdengelimle tümevarımı birleştirmek biçiminde olacak.

3. — Eleştirmenlerin etkinliğinden neyi anlıyorsunuz, pek belli değil.

Eleştirmenlerin işi sanatçıların işlerinden sonra gelir; çünkü sanatçının konusu insandır, toplumdur, tabiattır, şudur, budur; oysa eleştirmenin konusu sanat eseridir. Eleştirmen, önündeki sanat eserini değerlendirir. Alışılmış çizgiyi aşan eserleri anlamağa, anlatmağa çalışır. Okuru yeniliğe alıştırır. Sanatçının işini kolaylaştırmağa çalışır. Bir yandan da değersiz, bayağı, sahte eserlere karşı çıkar; bunların değersizliğini, eşılmışlığını göstermeğe çalışır. Bunlardır eleştirmene düşen. Bunları yapan eleştirmen işini yapmış sayılır, bence. Ama bu sanıldığı kadar, kolay bir iş değil. Eleştiri, Memet Fuat'ın da dediği gibi, zengin işi, zengin harcı. Bol zaman istiyen bir iş. Hiçbirimiz bu işe gereken zamanı ayıramıyoruz, bunun için de gerektiği gibi çalışamıyoruz. Etkin olmamaktan bunu anlıyorsanız, öyle, bir diyeceğim yok buna.

OKUYUCULARIN DÜŞÜNCELERİ

İzmir'deki okuyucularımızdan Sedat H. yazıyor :

"Derginizin 19. uncu sayısında, Ankaralı okuyucularınızdan Ali E. şöyle söylüyor: "Eleştirmecilerimizin henüz nedenlerini aramadıkları bu İkinci Yeni, bir parlayıp bir sönen bir saman alevine benzeyecek. Anlamsızlık ve acayiplik bir milletin şiir dünyasını uzun müddet kaplayamaz. İkinci Yeni de bu bakımdan saçmanın saçması. Kuzum sizlerin ve Fahir Aksoy'un başka işiniz gücünüz yok mu? „ .

Ne diyorsunuz siz Bay Ali E.? Bunları yazarken anlamsız şiirin nedenlerini araştırdınız mı hiç? Neydi bundan önceki akım? Orhan Veli akımı değil mi? Birçok ozanlarımız benimsedi Orhan Veli'nin getirdiği yeniliği. Güzel örnekler verdiler çoğu. Bazıları da kötü. Kötü taklit ettiler onu. Yanlış anlamayın. Ben Orhan Veli'ye kötü şair demiyorum. Gerçekten büyük bir şairdir o. Benim demek istediğim saçma bulduğunuz bu günkü anlamsız şiir.

Peki ne yenilik getirdiler bu günkü İkinci Yeni şairleri diyebilirsiniz, ben de şunu söylerim size: Salt şiiri buldular. Evet Bay Ali E. bugüne değin yazılan şiirler nesir diliyle yazılıydı gerçek şiir değildi, bunlar. Ve şunu size söylemek isterim ki, bana göre Türk şiiri bu gün kazanıyor kişiliğini.

"İkinci Yeni bir parlayıp bir sönen saman alevine benzeyecek„ diyorsunuz. Bakın burada hak veriyorum size. Oysa bugün yalnız siz değil, şiir okurlarının yüzde sekseni sizin gibi düşünüyor. Bu böyle olunca da tabiî ölmiye mahkûm. Ama bütün temennim ölmemesi..

Bay Ali E. anlamsız şiirden bir mâna çıkaramadığınız için kötülediğinizi biliyorum şairlerini. Evet yazdıkları sözcüklerin tam olarak karşılığını araırsanız bulamazsınız ama biraz dikkatli okursanız "eğer şiirden anlıyorsanız" büyük bir zevk duyacağınız kanısındayım. Bugünkü şiir sezgi ve duygu işidir. Eğer gerçekten anlamsız şiiri anlamak istiyorsanız (bunu yalnız size değil, tüm sizin gibi düşünenlere söylüyorum) , Turgut Uyar'ın "Dünyanın En Güzel Arabistanı"nı açın. "Geyikli Gece" yi. "Kan Uyku„yu, daha birçoklarını okuyun. Edip Cansever'i okuyun. "Umutsuzlar Parkı„nı, "Petrol"ü okuyun. Ve ondan sonra gene "bu şiir ölecek derseniz şiirden anlamıyorsunuz derim Bay Ali E. ve anlayıncaya değin de susmanızı salık veririm.

•

Ankara'daki okuyucularımızdan Suat K. yazıyor:

"İkinci Yeni çalışmalarının bilinçli bir atılım olduğuna ve şiirimize yeni perspektivler kazandıracağına inanıyorum. Bu akımın içinde olan ozanları ayni çerçeve içinde birleştirmemizin güç olmasına rağmen, ben, İkinci Yeni'nin sevdiğim ozanlarını sayacağım: Turgut Uyar, Özdemir İnce, Ece Ayhan, İlhan Berk, Nihat Ziyalan ve Edip Cansever. „